AMIKOR A SZÍNHÁZ NEVEL…

AMIKOR
A SZÍNHÁZ NEVEL…

Színház-pedagógiai napok
a Soproni Petőfi Színházban

SOPRONI PETŐFI SZÍNHÁZ –
PRO KULTÚRA SOPRON NONPROFIT KFT.

2018

A kötet az
AMIKOR A SZÍNHÁZ NEVEL…
címmel a Soproni Petőfi Színház rendezésében
2018 áprilisában megtartott
színház-pedagógiai napok vitaindító előadásainak
szerkesztett anyagát tartalmazza

SZERZŐK

Pataki András
Komáromi Sándor
Németh Ervin

Szerkesztette: Németh Ervin

A borítón és a kötetben szereplő fotók
a program keretében készültek

© Soproni Petőfi Színház –
Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft., 2018

BEVEZETŐ

Amikor a színház nevel…

Akkor mi történik? Ennek szerettünk volna nyomába eredni a fenti címmel megrendezett soproni színház-pedagógiai napok keretében 2018 áprilisában. Úgy tűnik, reneszánsza van a színház-pedagógiai programoknak, legalábbis úgy tűnik, minden színház beállt ebbe az irányba. Ami dicséretes.

De szerettük volna egyrészt megélve megtapasztalni, másutt ezt hogy csinálják: miképpen gondolkodnak a színházi nevelésről Győrött egy kifejezetten erre a célra alakult színházi nevelési társaságnál, milyen formákat találnak érvényesnek a Vajdaságból érkezett színházcsináló barátaink, ha egy kőszínház tagjaként dolgoznak, s milyeneket, ha versmondó diákok. Milyen problémára talál rá az a veszprémi színész, aki egyszemélyes tantermi színházát hozta el?

Természetesen az élményt nem akartuk magunknak megtartani: minden előadásra – a program életkor szerinti „kínálóját" figyelembe véve – meghívtunk egy-egy iskolai osztályt, hogy alkotó és résztvevő is átélhesse, milyen, amikor a színház nevel.

Az előadások között három vitaindító előadást is meghallgathattak a részt vevő pedagógusok, színházi szakemberek. Pataki András igazgatóval áttekinthettük a színházi nevelés aktuális gondjait, Komáromi Sándor a legújabb generáció és az alkalmazott dráma találkozásának lehetőségeit taglalta, jómagam pedig a már hat esztendeje sikeresen működő soproni színházi nevelési modellünk tapasztalatait igyekeztem közkinccsé tenni. Jelen kiadványunk ennek a három gondolatébresztő előadásnak a szerkesztett anyagát tartalmazza.

Mindezeken túl a beszélgetések során még szót ejtettünk arról is, mi legyen a témájuk a kamaszoknak szóló színházi előadásoknak, és megfelelő „kötelező olvasmányokkal” találkoznak-e a diákok irodalomórákon és a színházakban.

Amikor a színház nevelt…

Akkor a rendezvény két napján kilenc oktatási intézmény 305 diákja vett részt. Megértve, megélve…

A Szerkesztő

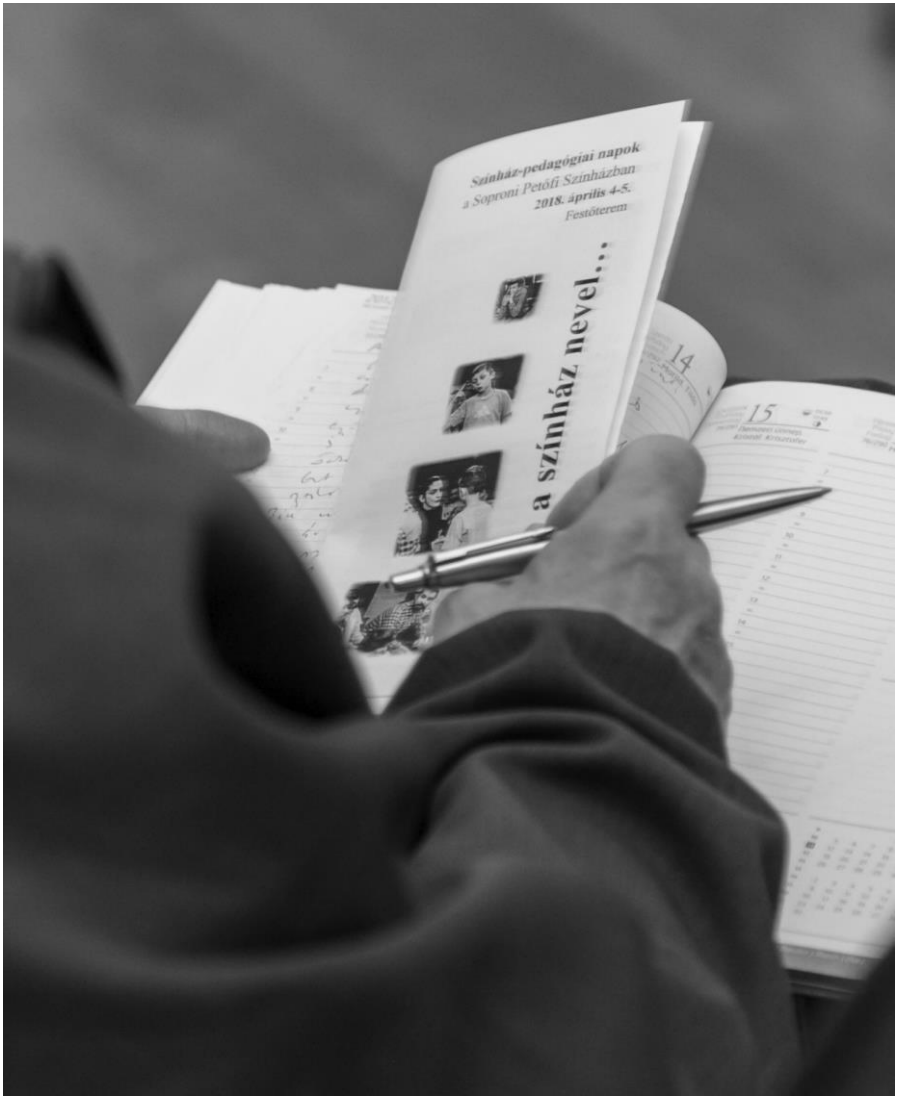
Színház-pedagógiai napok
a Soproni Petőfi Színházban
2018. április 4-5.
Festőterem
a színház nevel...

Pataki András

MEGÉLVE ÉRTENI

Néhány gondolat a színház-pedagógiai napok elébe

Az emberek gyakran úgy érzik, hogy a tanulás és a szórakozás között óriási a különbség. Az első lehet ugyan hasznos, de kellemesnek csak a második mondható. Nos, minderről csak annyit mondhatunk, hogy a tanulás és a szórakozás szembeállítása nem törvényszerű: nem is mindig volt így, és nem is kell így maradnia. A színház mindig is színház marad, még akkor is, ha nevelő szerepet vállal fel, és ha a színház jó, akkor szórakoztató is lesz.

(Bertold Brecht)

Brecht 1936-ban papírra vetett szavaiból is világosan kitűnik, hogy színház és a nevelés összekapcsolásának gondolata régóta tárgya a színházművészet szerepéről folytatott vitáknak. Ha a fogalmakat tisztázni szeretnénk, nem könnyíti meg helyzetünket az sem, hogy sokan sokféleképpen gondolkodnak a dráma mibenlétéről, illetve a drámának a színházhoz és a pedagógiához fűződő viszonyáról.

Ha kiindulópontként rögzítjük is, hogy a drámán az irodalom egy olyan műnemét értjük, amelynek világszerűségét a szerepek és a dialógusok határozzák meg, hozzátéve, hogy a dialógusokban mindig valamiféle most változó viszonynak is meg kell jelennie, amely a szituáció keretei között mutatkozik meg – még akkor sem állíthatjuk, hogy kinn vagyunk az erdőből. Hiszen ott motoszkálhat bennünk a kétség, hogy vajon a dráma azonos-e az írott szöveggel, vagy éppen a színházi előadással egyenlő, esetleg mindkettővel. S akkor még nem beszéltünk a dráma, a színház és a pedagógia kapcsolódásáról…

A „drámáról" való gondolkodás – és vele összefüggésben a terminológia használata – mögött a drámapedagógiai szakirodalomban és a drámapedagógusok gyakorlatában a drámához és a színházhoz való közelítés négyféle szemléletmódja húzódik meg:

JÁTÉKTEVÉKENYSÉG,
SZEREPJÁTÉK,
KÉSZSÉG- ÉS SZEMÉLYISÉG-
FEJLESZTÉS

dráma(munka)
drámajáték
dramatikus játék

TANÍTÁS, TANULÁS,
NEM ELŐADÁSCÉLÚ
DRÁMAFORMÁK

komplex dráma
gyermekdráma
kreatív dráma
tanítási dráma (DIE)

DRÁMA

színjáték
gyermek- és
iskolai színjátszás
színházi nevelési
előadás (TIE)

SZÍNI NEVELÉS
ELŐADÁSCÉLÚ
DRÁMAFORMÁK

drámapedagógia
dráma mint pedagógia

PEDAGÓGIAI
MEGKÖZELÍTÉS,
NEVELÉSSZEMLÉLET

Attól függően, hogy melyik kifejezést, melyik megnevezésmódot részesítik előnyben, melyiket használják saját gyakorlatuk megjelölésére, az árulkodik arról, hogy a drámáról milyen szemléletmóddal gondolkodnak: elmennek-e az elméleti megalapozás vagy a filozófiai kérdések felé, amikor drámáról beszélnek, s a neveléselmélet felől közelítenek-e tárgyukhoz, vagy csupán mint eszközt tekintik a drámát, amely jó módszer a készségfejlesztésre, a szabálytanulásra vagy egyáltalán a játéktevékenységre.

Az is feltűnik, hogy a színházi forma fontos abban a drámamunkában, amit egyébként a másik póluson elhelyezkedők is folytatnak, viszont az alapvető különbség éppen ott van, hogy az egyik a színházi oldalra helyez nagyobb hangsúlyt (tehát az előadáscélú drámaformára), a másik pedig a tanítás–tanulás folyamatára. Az utóbbi is használja a színház eszközeit és elemeit (s itt nemcsak a külsődleges elemekre – kellék, díszlet stb. – gondolunk, hanem magára a drámai cselekvés építésére, a feszültség fokozására is), céljaik mégis különböznek. Az egyik a színi nevelés érdekében használja, tehát igyekszik felkészíteni a gyereket arra, hogy nézőként hogyan fogadjon be egy-egy színházi előadást, s emellett nyilván művészi élményt is ad számára, míg a másik oldal a dráma kontextusa által hordozott tartalomnak a megértetésére, megélésére helyezi a hangsúlyt (itt a tartalom kerül előtérbe, s a színházi eszköztárat ennek a tanítási–tanulási célnak rendeli alá).

Bármelyik oldalról is vizsgáljuk a drámát a drámapedagógia optikáján át, az egyértelműnek látszik, hogy a dráma nem egyenlő az irodalom egyik műnemével, illetve az erről szóló ismeretanyaggal. Miközben a drámai műnem sajátosságai – szereplők, dialógus, kontextus, változó viszonyrendszer stb. – föllelhetők a drámamunkában is, csakhogy ott nem szövegként kezeljük őket, hanem tevékenység formáját öltik. Tehát a dráma(munka) nem ismeretanyag átadása, hanem tanulási forma.

Ha a drámamunkáról mint tevékenységről gondolkodunk, és olyan valamiként képzeljük el, ami az adott tevékenység során, adott közösségben jön létre, és mindig új jelentéstartalmat hordoz, akkor az egész iskolai nevelési-oktatási rendszerünket is új alapokra helyezhetnénk és átformálhatnánk a gyerekek érdekében, s a drámáról nem mint eszközrendszerről, nem mint

módszerről, hanem a drámáról mint pedagógiáról gondolkodhatnánk. Az egész iskolai nevelést és oktatást drámai alapokra helyezhetnénk, mert a dráma erre a legtágabb értelemben vonatkoztatható gondolatrendszert, az iskoláról szóló elképzelésünknek egy minden eddigitől eltérő, alternatív megközelítésmódját kínálja.

Ehhez persze arra lenne szükség, hogy ne a jelenlegi tantervi keretekben, illetve műveltségterületekben és tantárgyakban gondolkodva osszuk el és kínáljuk fel a műveltségi anyagot a gyerekek számára, hanem egy egészen sajátos tantervi rendszert alakítsunk ki, amelyben az ember és az emberek viszonyrendszerei kerülnek középpontba. Gyakorlatilag az emberi civilizáció történetén vezethetnénk végig a diákokat olyan rendszerben, amelyben az emberiség izgalmas kérdései, a nagy előre- vagy éppen hátralépések emberi viszony-, ill. konfliktusrendszerben, személyes módon jelennének meg. Ez a fajta rendszer leképezné a gyermeki személyiségfejlődés és öntudatra ébredés, a gondolkodásmód-változás és a felnőtté válás útját. Lehetővé tenné az életkorhoz igazított, a gyermek számára az adott életszakaszában fontos „filozofikus" (lét- és ismeretelméleti) kérdések felvetését és a nekik megfelelő tevékenységi formák összehangolását.

Minden nagy korszakból kiemelhetők azok a témák, gondolatok, amelyekre megtervezhetők az adott korra jellemző kontextusok (tér-idő, személyek stb.), s ezek drámaként működtethetők, ahol a gyerekek szerepbe léphetnek, ahol minden más jellegű tevékenységet (legyen az technikai, testedzés jellegű stb.) ehhez az adott, általunk kidolgozott és felkínált drámai szituációhoz igazítanak. Ily módon a tantárgyrendszer szétaprózó, rekeszelő rendszere is elfelejtődik, hiszen egységed egészben gondolkodunk!

Ebben a drámaalapú rendszerben a dráma egyúttal munkamódszer is, amelyet akkor és úgy alkalmazunk, amikor és ahogy arra nevelési-oktatási céljaink elérése érdekében szükségünk van. E munkamódszer gyermekközpontú, a gyerek korábbi tapasztalataira támaszkodik, nyelvi kifejezésszintje alkalmazkodik a gyermeki fantáziához, számot tart az érdeklődésére, ugyanakkor motiválja is a részvételre. A megismerés szokatlan útjait (dramatikus tevékenység, színjáték) kínálja fel, s fiktív helyzetbe hozva a

gyermeket, érdekes és izgalmas szituáció keretében szinte magától, mindenféle mesterkélt tanári motivációs tevékenységtől mentesen bírja rá a gyerekeket az együttműködésre.[1]

A drámamunka – mint minden közös tevékenység – szocializál. Csoportos tanulási mód, a tanítás–tanulás folyamata oda-vissza zajlik: együttgondolkodás, döntésképesség, elfogadás, együttműködés, empátia és tolerancia – ezen készségek elsajátításban rejlik a drámamunka lényege és haszna, ez a valódi tanulási területe. A szociális közegben létrejövő tudást helyezi középpontba, képzeletbeli helyzeteket alkalmaz a való világ és saját énünk megfejtése érdekében. A fiktív helyzet védettséget ad, de mechanizmusát tekintve a valós szituációkat modellálja. Ebből fakad igazi haszna is: a drámamunka során nyert tapasztalatok a valódi helyezetekben is alkalmazhatók.

Mint a fentiekből látható, a dráma olyan dramatikus tevékenység, amely során új tudást hozunk létre, s ez nem lesz más, mint a középpontba állított dilemma megértésének egy magasabb szintje, amely – mivel dramatikus tevékenységen keresztül zajlik – megéléssel jár együtt.

Színház az iskolában, iskola a színházban

A színház és a gyerekek találkozásában alapvető dilemma, hogy az oktatásügy – maga az iskola – mennyire engedi be a színházat az iskola munkájába, illetve mennyire ösztönzi azt, hogy az iskola menjen be a színházba, vagy folyjon bele a színház munkájába. Alapvetően a színtér az, ami a két problémát elkülöníti egymástól.

Ha a színház terére gondolunk, mondhatjuk azt: ez az a terep, amellyel meg akarjuk ismertetni a gyerekeket. Tehát a színházra való nevelés a színházzal való neveléssel valósulhat meg: a gyermeket, az osztályt, az iskolát

[1] A fentiekhez remekül illeszkedő drámaalapú keretrendszert kínál Németh Ervin *Irodalom Birodalom,* 5-6. osztályosoknak (Mozaik Kiadó, Szeged, 1996) című irodalom tankönyve.

bevisszük a színházba, így annak nyelvét, működését az adott helyszínen sajátítja el.

A színházról szóló ismereteknek ez azonban csak az egyik oldala. A másik maga az előadás, vagyis mit játszik a színház, milyen probléma kerül terítékre benne. Maga az előadás nem mindig követeli meg, hogy a gyerekek azzal a színház közegében találkozzanak. Azt is mondhatnánk, ha fontosabbnak tartjuk azt a problémahelyzetet, amellyel a gyerekeket meg akarjuk ismertetni, akkor az is megoldható, hogy a gyerekek a maguk megszokott terében, az iskolai térben találkozzanak a színházi előadással.

A színtér problémája különösen fontos az elkövetkező időszak színházi neveléssel kapcsolatos ügyeinek megoldásában. Bár látszólag egyszerű térkérdésről van szó, valójában azonban oktatásügyi és neveléselméleti-meggondolások húzódnak meg mögötte. Kérdés, hogy az iskola mennyire hajlandó, illetve mennyire képes a saját zárt, szigorú struktúráját megváltoztatni, hogy képes legyen megfelelni az iskola számára tantervi követelményekkel előírt elvárásoknak. Hiszen a NAT-ban ott szerepel műveltségi területként a dráma, s benne a színházi nevelés is. Sőt, az általános tantervi követelmények megfogalmazásakor is leszögezi a dokumentum a tényt, hogy a színház mint nevelési terület fontos része a gyermekek oktatásának.

A probléma sokszor inkább az, hogy az iskola hamarabb választja azt a lehetőséget, hogy elmegy a színházba, megmutatja a hagyományos színházi előadást a diákjainak, megismerteti az általános viselkedési szabályokkal (öltönyviselet stb.), semhogy átgondolja, milyen előnyökkel járna egy különleges színházi nevelési előadás fogadása iskolai keretek között. (Többnyire csak a nyűgöt látják meg benne: órarend átszervezése, esetleges helyettesítések.) Sajnos, sokan hiszik, hogy a színházi nevelés terén akkor érik el a legjobb eredményt, ha megtanítják a diáknak, miképpen kell megjelenni a színházi eseményen, holott ezzel csak azt az eléggé nem kárhoztatható konvenciót szentesítik, amely a színházban való megjelenésen csupán társasági eseményt ért, amelyen a néző kikapcsolódik és szórakozik. Vagyis a színház egy a társadalom erre berendezkedett szórakoztató mechanizmusai közül.

A legtöbb iskola a belső történésekre egyáltalán nem készít föl, bár a tantervi követelmények között ennek hangsúlyos helye van. Jobb esetben egy-egy magyartanár „veszi el az időt” saját órájából, hogy beszélgessen a diákokkal a látottakról. Sok helyen szó sincs a színházi élmény tudatosításáról, a darab által fölvetett problémák értelmezéséről, hogy a „magunkra vonatkoztatás” gesztusáról már ne is beszéljünk.

Más esetben, ha a színház és a dráma bebocsátást is nyer az iskola falai közé – a drámapedagógia mint módszer többé-kevésbé tudatosult az iskolákban –, akkor azt még csak nem is eszközrendszerként, hanem valamiféle módszerbeli frissítésként és játéktechnikaként kezelik. Így gyakran nem történik más a kevés számú drámaórán, mint gyakorlatsorozatok játszatása. (Több a semminél…) Arról, hogy a dráma valamiről szól, hogy a középpontjában egy problémahelyzet áll, amely az adott életszakaszban a gyerekek számára fontos erkölcsi vagy szociológiai probléma, vajmi kevés derül ki, esetleg töredékes elemei kapnak helyet a munkafolyamatban.

A tanítási dráma vagy a színházi nevelési előadás, amelyek igazi nevelési fórumként tudnának működni, csak perifé rikusan vannak jelen ma az iskolákban: a színházi nevelési előadások inkább Budapesten és a vidéki nagyvárosokban érhetők el, kisvárosokban elvétve, faluhelyen alig-alig. A tanítási drámát tervezni és irányítani tudó drámatanárokból sincs igazán sok az iskolákban. Ha van, akkor pedig az órakeretek szűkössége, irreális tantervi és órarendi elhelyezése, illetve az alkalmatlan iskolai terek jelentenek áthághatatlan akadályokat az iskolai drámamunka terepén.

Összegzés

Ahhoz, hogy az eljövendő nemzedékeket egy demokratikus, a köz ügyeivel foglalkozni akaró és tudó egyének sokaságából álló társadalom részeként tudjuk elképzelni, nem szabad megfeledkeznünk arról, amit a görög poliszdemokráciák már régen kitaláltak: a színház mint társadalmi intézmény rendkívül fontos szerepet tölt be a demokrácia intézményeivel élni tudó állampolgár kinevelésében. A színház segítségét ma sem szabad veszni

hagynunk, ezért lenne szükséges a gyermekek körében valóban hatékony és működőképes színházi nevelési struktúrát kialakítani.

Ehhez pedig át kellene gondolnunk a következőket:

- A drámatanárok, színész-drámatanárok, színház-pedagógiai szakemberek **képzésének rendszer**ét. (Szükséges lenne egy olyan oktatási háttérbázis kialakítására, amelynek természetes bázisa talán valamely pedagógusképző intézmény lehetne, s képző, valamint továbbképző intézményként is funkcionálhatna.)
- A drámamunka eredményes végzéséhez szükséges **infrastruktúra** (megfelelően felszerelt drámaterem stb.) kialakítását minden közoktatási intézményben.
- A **tantervi struktúrák** áttekintését a dráma területének megfelelő szintű kiemelésével (óraszámok), az **iskolai rendszer** rugalmasabbá alakítását (tömbösítések, témahetek stb.).
- A színházaknál **színház-pedagógiai szakemberek**, az iskoláknál **drámatanárok** kellő számú **alkalmazásá**nak feltételeit.
- A színházi nevelésben leghatékonyabbnak tűnő **színházi nevelési előadások létrehozásának, az iskolákba valló eljutásának optimális feltételrendszerét** (önálló ún. TIE-társulatok, kőszínházak színházi nevelési előadásai; „színházi fejkvóta” megállapítása az iskolai költségvetésekhez, amelyből finanszírozható a színházi nevelési előadások iskolai bemutatása).

A feladat nem kevés. El kell végeznünk ahhoz, hogy a színházi előadáson vagy drámamunkán keresztüli **megélve megértés** lehetősége minden gyermek számára megadassék.

Komáromi Sándor

AZ ALKALMAZOTT SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA LEHETŐSÉGEI

(Az előadás lejegyzett változata)[2]

[2] Elhangzott a Soproni Petőfi Színházban, az *Amikor a színház nevel…* címmel 2018. április 4-én és 5-én megtartott színház-pedagógiai napok programjában

Soha egyetlen korban nem volt annyira fontos az oktatás és a gyermeknevelés stratégiáinak átgondolt újrafogalmazása, mint ma. Alig húsz év alatt gyökeresen változtak meg kommunikációs szokásaink, és a szinte korlátlan és szűrhetetlen információáramlás az okostelefonok világával egészen más körülményeket teremtett a világ megismeréséhez. A szocialista érában zárt rendszerként önmagát önmagából (vagyis saját végiggondolt és megkövetelt elveiből) meghatározó mentalitást felváltotta a válogatatlan tartalmak és lehetőségek világa, és ez egyetlen csapásra új generáció létrejöttét is jelentette. A megosztó- és közösségi portáloknak köszönhetően egyrész megszaporodott az egyén saját történetét és kreativitását bemutató tartalmak világa, másrészt nagy befektetések nélkül is megismerhető lett a rajtunk kívül álló valóság. A valós találkozási pontok iránti igényt kiaknázó virtuális találkozások lehetősége – a személyes történetek és személyes vélemények korlátlan áramlása révén – hatalmas párbeszéddé változtatta virtuális valóságunkat. Sok folyamat ezek közül károsnak és haszontalannak tűnik (az Ofcom felmérése szerint több és/vagy hosszabb időt töltünk a telefonunkkal, mint alvással, ill. említhetnénk a silány esztétikai tartalommal bíró videók több százmilliós nézettségét), és veszélyforrásként tekintünk rájuk (l. a szűretlen tartalmak romboló hatása a gyermek lelki-szellemi fejlődésére), azonban egy biztos: tudomásul kell vennünk, hogy a megváltozott eszköz- és ingerkörnyezet egyszerűen más embert hoz létre.

Amikor a homo habilis eszközöket kezdett gyártani, az végérvényesen megváltoztatta a világhoz való viszonyát. Ráébredt arra, hogy hatékony eszközökkel mindenkori státuszai alakíthatókká válnak, és hogy a szükség által életre hívott eszközökkel saját adottságai kiegészíthetők, erősíthetők, kiterjeszthetők lesznek. A fegyver által dominánsabb, az emelő által erősebb, a földművelés által hosszabb távra tervező lett az ember. Aki halá-

szott és vadászott, annak a halálfelfogása az erőszakkal kötődött össze, s ez életre hívta a kiengesztelő szertartások világát. Aki növénytermesztéssel foglalkozott, az a természet megújhodásának ciklikus rendjében tanítást talált, és ezt kiterjeszteni próbálta az emberi mulandóságra, létre segítve a meghaló-feltámadó mitológiai alakok sokaságát. A fegyverek fejlődése hódító háborúk sorához vezetett (hiszen kin lehetne lemérni jobban hatékonyságunkat, mint az ellenségen). A hajó, a repülőgép, az automobil, valamint az űrutazásra alkalmas eszközök a távolságokat hozták közelebb, felgerjesztve ezzel a felfedezők kimeríthetetlen étvágyát. A világ felfedezésének igénye (egyéni szükséglete) serkenti tehát a tudomány innovációját, amelynek a fejlődése aztán visszahat az egyénre, alakítva őt és újabb szükségleteit.

A fentebb említett virtuális folyamatokra nincs közvetlen ráhatásunk. Korábban sem volt mindenre, legfeljebb az iránymutató szerepkörében próbáltunk teljesebb és értékesebb valóságot mutatni. Kölcsey is a maga idejében arra figyelmeztette unokaöccsét, Kálmánt, hogy „*a könyvek száma végetlen, a te éveid pedig végesek; s óráidat s napjaidat oly sok egyéb foglalatosság kívánja magának. Mint az üresbeszédű társalkodót: úgy kerüld a tartalmatlan könyvet*”. Ehhez képest ma nemhogy kerülni nem tudjuk a „végetlen” számú tartalmakat, hanem életünk részévé, sőt olykor meghatározójává is válnak azok a jelenségek, melyek a virtuális hálón felbukkannak.

De hogyan lehetséges ennek az özönvízszerű áradatnak nem alárendelődni? Csak úgy, ha az ember megismer, megtanul, magáévá tesz olyan lehetőségeket, amelyeket ő maga többre tart. Ezeknek azonban hitelesnek, rendszeresnek, meghatározónak, hatásosnak kell lenniük, a személyiség építőköveivé kell válniuk, mert ellenkező esetben nemhogy kiemelnének, hanem még inkább beletaszíthatnak abba a világba, amelynek ellenpontozására létrejöttek.

Miről van szó?

Drámatanári és apai tapasztalataim egyaránt azt mutatják, hogy az a gyerek, aki gyakran hall otthon mesét, sok kreatív tevékenységet végez,

gyakran játszik életkori sajátosságainak megfelelő játékokat, vagy jó közösségi projektekben vesz részt, nagy valószínűséggel igényelni, sőt talán preferálni is fogja a tartalmasabb vagy emberibb interakciót. Külső parancsra, kötelező jelleggel biztosan nem, ezért ezen tartalmak és formák kínálásához jó terep és jó partner szükségeltetik.

Egy másik jellemző és gyorsuló ütemben terjedő jelenség, hogy a fogyasztói szemlélet rányomja bélyegét mindenre, így nem csak funkcionális tárgyaink, de emberi kapcsolataink és kulturális létünk is ennek rendelődik alá. Még a kultúrának is „fogyasztói" vagyunk, van „kultúraéhségünk", de e területen „alapellátás" is jár. Ugyanakkor a globális trendek már nem évtizedes késéssel törnek be hétköznapjainkba és magánszféránkba, mint a szocialista rendszerben vagy az azt megelőző történelmi korokban (l. a barokk kialakulását a törökkel vívott harc késleltette, a spleen is évtizedes késéssel vált meghatározóvá, az avantgárd mozgalmakat pedig a tiltott kategóriák világa kényszerítette rétegműfajokká). Az új trendek felbukkanása azonnal végigsöpör a világon, hetente változik, mégis követhetővé, megismerhetővé válik (olyan egyszerű jelenségek is, mint a „debelés", de a világszinten vállalt szolidaritási mozgalmak is). Ily módon a bennünket körülvevő, ám rajtunk kívül álló valóságot valóban „fogyasztjuk", hiszen magunkévá tesszük újra meg újra, és ennek bizony alakító hatása van.

A generációs marketing rengeteget foglalkozik ennek az új fogyasztói társadalomnak a feltérképezésével, és azért érdemes az e területen végzett kutatásokra odafigyelni, mert jelen fiatal társadalmunkban nem válik már szét a hétköznapi hasznosság és érték fogalma, hanem erősen összenőnek egymással. Nem értékes, ami nem hasznos, nem hasznos, ami nem értékes.

Mindezek mellett az azonnaliság, a felpörgetett információáramlás jelensége azzal jár, hogy a „carpe diem" keatingi értelmezése átesik a ló túloldalára, és olyan impulzív erővel bír, ami a történések, még pontosabban a „velem megtörténések" állandó akarására ösztönöz. Ennek következtében lerövidül az adott tevékenységgel töltött idő, a dolgaink élettartama, illetve az emberi kapcsolatok időintervalluma is.

Jelen okfejtés természetesen nem képes minden feltérképezhető jelenséget pontosan bemutatni. Azért emeltem ki az említett változásokat, mert ezek a jelenségek viszonylag egyszerűen és hatékonyan ellenpontozhatók, ha a köznevelés rendszerén belül (is) sikerrel alkalmazzuk a színház és a dráma által kínált lehetőségeket.

Egy ilyen ellenpontozásnak nem az az elsődleges célja, hogy letiltsa vagy fölöslegessé tegye a virtuális élettereket (arra úgysem képes), hanem hogy megtanítsa kezelni ezt a „pörgést", és nemes holdeni gesztussal fenntartsa a választás lehetőségét.

Lassan tehát témánknál vagyunk. Figyelemzavar, ADHD, diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, mutizmus, és megannyi kulcsfogalom arra, hogy valaki miért nem képes „működni". Szándékosan használom ezt a szót: együttműködünk, működik köztünk a kommunikáció, néha a kémia is, működünk mi magunk is valahogyan, és néha felsóhajtunk: „Ez így nem működik."

A működés feltételezi egy megfelelő állapot és a vele szemben álló, számtalan működésképtelen vagy hiányos állapot meglétét. Ha egyfélét és egyféleképpen akarunk, akkor bizony számtalan „másféleség" kipotyog a „jó"-ból, és a működésképtelenség vagy hiányosság állapotába kényszerül. Deviánssá válik. Zavaróvá. Vagy nem kívánttá.

Amikor az éppen most, éppen körülöttünk zajló kor által diktált ingerek kialakítanak egy generációt, akkor azzal nekünk dolgunk van. A külső ingereket megváltoztatni nem mindig tudjuk, éppen ezért felelősségünk van abban, hogy az adott ingerkörnyezetben felnövekvő generációt ne egy ideálisnak feltételezett világhoz képest minősítsük deformáltnak, hanem adottságait, lehetőségeit feltérképezve kínáljuk meg a „jól működés" lehetőségével.

Már felismertük, hogy a Z generáció szülötteinek ingerközege sajátos viselkedésformákat hívott életre, elkezdtük ezt feltérképezni, és megpróbáljuk ezeket az újonnan megismert körülményeket és feltételeket tudomásul

venni, hozzájuk új stratégiákat építeni (interaktív táblák, oktató jellegű alkalmazások, virtuális oktatótermek stb.).

Azt azonban elfelejtjük tisztázni, hogy ezek a „másként működések” nem betegségek, nem deformitások, hanem egyszerűen megváltozott működési módok. Ezek a működési módok érdekesek és nem problémásak, de ahhoz, hogy megértsük, valóban szemléletet kell váltanunk.

Jól működni ugyanis sokféleképpen lehet. Mindenki máshogy ír szépen. Mindenki máshogy jegyez meg dolgokat, mindenki máshogyan egyedi. Nem fogja mindenki szeretni a János vitézt, de mindenkivel meg lehet szerettetni az olvasást. Nem lesz mindenki biológus, de mindenkivel meg lehet szerettetni a saját kert produktumait. Nem fog tudni mindenki szaltózni, de mindenkivel fel lehet fedeztetni a mozgás örömét.

A differenciált és az integrált oktatás is ezt a sokszínűséget, vagyis az egyre inkább egyedivé váló ember egyéni sajátosságait hivatott párbeszédbe hívni. Kérdés azonban, hogy a közoktatásban kirótt feladatmennyiséggel és tempóval, valamint a kívülről jövő „kötelező” paranccsal ez hogyan valósítható meg. Pedagógus és diák számára egyaránt adott és nehéz a feladat, de nem megoldhatatlan.

Alternatívára szükség van, és az alkalmazott színház és dráma erre lehetőséget kínál. Merész állítás, de igaz, hogy a játék, a mese és a mozgás világának komplexitása mindig minden helyzetre képes ellenpontot kínálni.

Ezt kell a mindennapi nevelésbe (otthon és iskolában egyaránt) beépíthetővé tenni.

A színház és dráma pedagógiai fejlesztőeszközeinek jelenléte a gyermek- és diákszínjátszásban, továbbá a közösségi művelődés, az intézményesített művészetoktatás és a NAT-on keresztül a köznevelésben betöltött szerep természetesen aktív és élő viszony már, nem mostani találmány. Ez az előadás nem elemzi és nem tárja fel a teljes problémakört, inkább kétlépcsős javaslatot fogalmaz meg, amely egy – a köznevelés rendszerén belüli – átfogó szakemberi háló kialakítására, valamint a színház és dráma

mint szakterület helyének megtalálására vonatkozik a köznevelés intézményein belül.

Az elmúlt évek sok olyan változást idéztek elő, amelyek nyomon követése nem, vagy csak részben történt meg. Gondolok itt elsősorban arra, hogy a KLIK rendszerével olyan belső struktúra és követelményháló épült ki, amely a külsős tanórán kívüli kezdeményezésekre nézve sok megoldandó problémát hozott. Az iskolai versenyfinanszírozástól a NAT-ban szereplő dráma tankönyvnélküliségéig sok egyéb, hétköznapi működést nehezítő kérdés (terembérlet, együttműködések, iskolai csoportok és szakkörök kiszervezése tanóra keretein belül stb.) bukkant fel, amelyek továbbra is megoldásra várnak. Ugyanakkor a KLIK által létrehozott forma kiválóan használható lenne átfogó tervek magas szintű megvalósítására.

Az alapfokú művészetoktatás rendszere ennek a pedagógiai módszernek a lehetőségeit megléte óta jellemzően a köznevelés intézményeitől függetlenül, de velük szoros együttműködésben aknázta ki. A tevékenység ugyanakkor szakmává vált, és tudomásul kell venni, hogy a vele foglalkozó, tehát arra alkalmas embereknek szükséges a módszertant megtanulniuk és fejleszteniük. Természetesen rengeteg képzés, műhelymunka adódik lehetőségként, főként az utóbbi években, mégis a köznevelés rendszerén belüli strukturáltság hiányokat mutat, és ezzel érdemes volna foglalkozni.

A tantervben előírtakat teljesítő (általában magyart oktató) tanároknak sokszor sem eszközeik, sem pedig helyük nincs a komplex tevékenység végzésére. Nem nagy igényekről van természetesen szó, de a tapasztalat azt mutatja, hogy sokszor az alapfelszereltség sincs meg a fejlesztőtevékenységhez.

A színház és dráma műveltségi területén dolgozó tanárok képzésére, illetve a munkájuk végzéséhez szükséges helyiségek kialakítására átfogó fejlesztést kellene kitalálni. Minden kreatív tevékenységhez, így a színház és drámához is elengedhetetlen annak a néhány követelménynek a teljesülése, ami nélkül nem lehet ezt a formát működtetni. Természetesen a művészeti iskolákra vonatkozó előírások sincsenek köszönőviszonyban a valósággal, hiszen hány olyan alkalmazott színházi és drámás tevékenységet

végző csoport van, amelyiknek se színpada, se szcenikai felszereltsége nincs. A színjátszás ilyen mértékű jelenléte az ország kulturális palettáján mégis arra utal, hogy valószínűleg nem is ezeknek a feltételeknek kell elsődlegesen teljesülniük, legfeljebb ideális állapotot jelölnek.[3]

Látható, hogy alig néhány iskola tudja ezt a megfelelést prezentálni. A törvényi előírások, a NAT-ban lefektetett követelmények és ajánlások, valamint a 21. századi elvárások új párbeszédét kellene létrehozni ahhoz, hogy egy komplex fejlesztést lehessen megvalósítani. Ma ugyanis alapvetően két funkcióval működnek művészeti iskolák és szakkörök. Az egyik a **művészetek tanítása és a tehetséggondozás**, ami valóban fontos, de nem ez az egyetlen funkció. A másik amolyan **misszió**, vagyis arra való törekvés, hogy bármely gyereknek képes legyen művészetet, esztétikát vagy szimplán csak gondolkodást tanítani. Ily módon azt is lehet mondani, hogy a művészetoktatás a kulturális alapellátás feladatait végzi. És akkor még nem is beszéltünk az amatőr színjátszásról, ami mára valóban nélkülözhetetlen kiegészítője lett a hivatásos színházi életnek.

A kreatív tevékenységek, valamint az ének, a rajz és a testnevelés mellett **egyre nagyobb szükség van a gyermekek tudatos életvezetéséhez** (a valós problémamegoldáshoz, a konfliktuskezeléshez, a mindennapi élethez) **szükséges ismeretek megszerzésére**, a vitakultúra szintjének emelésére és a gondolkodási stratégiák bővítésére, de leginkább olyan személyes kompetenciák fejlesztésére mint a kommunikációs vagy szociális készségek. Éppen azért, mert a mindennapokból egyre inkább kiszorulnak ezek gyakorlásának lehetőségei.

Ezek komplex fejlesztésére az alkalmazott színház és dráma kiválóan alkalmas.

---

[3] Természetesen nem a diszfunkcionális, színpaddal megépített iskolai dísztermek és aulák sokasodásáért emelünk szót, hanem olyan iskolai terek (pl. nagyobb méretű, a csoportos mozgást is lehetővé tevő, megfelelő sötétítő függönyökkel ellátott, játékra alkalmas burkolattal fedett, esetleg a mennyezetre vagy oldalfalakra szerelt fény- és hangtechnikai berendezésekkel ellátott drámaterem) kitalálásért és létrehozásáért, amelyek alkalmasak a dramatikus tevékenységek kiszolgálására. *(A szerk. megjegyzése)*

Mert mit is kínálhat ehhez ez a kreatív tevékenység? Most mindössze két nagyon fontos tényezőt említenék.

Elsősorban **tudatos absztrakció**t, ezáltal különféle folyamatok (bármilyen inger, impulzus, lelkiállapot, viszony, konfliktus) leképezését. Ez ugyanolyan alapvető szükségletünk, mint a Maslow-piramis alapkövei, hacsak nem akarunk a rengeteg feldolgozatlan információtól és impulzustól telítődve felrobbanni. Többek között erről az alapvető szükségletről tanúskodik már a barlangrajzok is, amelyek megalkotását tudatos, vagyis szükségszerűen szervezett tevékenységként kell értelmeznünk, hiszen tudjuk, hogy ezek az alkotások mindig a barlangrendszerek mélyebb, beljebb lévő helyiségeiben találhatók, ahová az alkotónak festéket és fényforrást egyaránt vinnie kellett, hogy elkészülhessenek. Meg kellett tehát szervezni a műveletet.

Már ezek az alkotások is elsősorban arra hivatottak, hogy kifejezésre juttassák az ember tapasztalatát az őt körülvevő világról. A kutatók vitatkoznak a rajzok funkcióit illetően, de mindegyik álláspontban közös a „kifejezésre való törekvés". Ha vallási szertartás részei, akkor megelőlegezik a vadászat sikerét, ha utólag készülnek, akkor elmesélik a vad elejtésének körülményeit, de mindenképpen az a szándék, hogy a valós eseményt leképezze egy másik, tehát az eredetihez képest absztrakt valóság rendszerében.

A másik fontos következtetést az ún. Három Fivér Barlangjában található híres varázslóalak i. e. 15000-ből való ábrázolásából vonja le Székely György. Aki ugyanis ezt alkotta, az tudatosan leválasztotta magát az őt körülvevő állatvilágról. A „jelmez" felöltésének gesztusa a másikká válás aktusa, ami azon túl, hogy segíti az azonosulást, azt is kifejezi, hogy a jelmez felöltője nem azonos a másikkal. Mindazonáltal ez az alak ki is emelte magát saját mindennapi létéből, saját egzisztenciális korlátai közül, és szó szerint valaki másnak a bőrébe bújt.

Az alakváltás az, amely a megtapasztalás terepévé avatja ezt a gesztust. Mi késztetett minket már az ősidőkben, fejletlenebb tudatszinten is ezekre az átalakulásokra? Miért kell leírnunk, elmesélnünk, ami történt velünk? Miért kell más formába önteni? Nyilvánvalóan azért, mert a történés (illet-

ve személyes jelenlétünk magában a történésben) még nem teljes. Absztrahálni kell, mélyebb megértés felé terelni, tükörstádiumba segíteni az önreflexió miatt, egyszóval az intellektus vagy az emóciók számára is felfoghatóvá kell változtatni.

A gyermeki játék, a mesék segítenek a bennünk lévő, megfoghatatlan érzések és gondolatok projekciójában, az élményfeldolgozásban, az implicit tanulásban. Az alkalmazott színház és dráma ily módon az egyik leghatékonyabb tanulási mód, vagyis a transzferális tanulás területén dolgoztatja a résztvevőt, és mint ilyen, számtalan tantárgy tanításában nyújthat segítséget, ugyanis ennek a módszernek (és sokrétű alkalmazásának) köszönhetően **nincs az a téma, ami ne lenne feldolgozható**.

A másik nagyon fontos dolog azoknak a kompetenciáknak a fejlesztése, melyek nélkülözhetetlenek a 21. század tendenciái között építendő emberibb, ugyanakkor érvényesülést segítő és engedő társadalom szempontjából. Kulcsfogalmaink ebben a kooperáció, az egyéni előadói készségek, az érdekérvényesítés, a konfliktuskezelés, a koncentráció, a stresszkezelés és stressztűrés, az empátia, a tanulás tanulása stb. Nem látok ehhez szerencsésebb terepet a köznevelés intézményeinél, ahol szülő, gyermek, iskola és a megfelelő szakember folyamatos párbeszédben alakíthatja egymás világát.

Kétlépcsős javaslatom ezen a területen tehát a következő: **az alkalmazott színház és dráma infrastruktúrájának biztosítása egy, a köznevelés teljes rendszerét átfogó program keretében**, valamint olyan **felsőoktatási és/vagy felnőttképzési program létrehozása**, amely az előbbi programmal szorosan együttműködve létrehozza és kiépíti az ehhez szükséges szakemberi hálót. Úgy vélem, hogy a színházon és a köznevelésen belül létrehozható infrastrukturális és szakemberi hálózat a magyarországi színházakkal együttműködve segíthetné az utánunk jövő generációk aktív, a kultúrára és művelődésre igényt tartó társadalmának kialakulását. Fentebb említettük, hogy az alkalmazott színház és dráma az életben, a mindennapokban való személyes eligazodást segíti, vagyis elsődlegesen nem a színház, hanem az élet felé kínál tanulási terepet. Azok a tevékenységek, ame-

lyek ebben segítenek (drámajáték, kreatív mozgás, konfliktuskezelés, stresszoldás, életvezetés, egyéni fejlesztés stb.), mind betagozódhatnának a programba. Az iskolai terekben létrehozandó helyszíneit jómagam szívesen hívnám **életszobának** és nem drámateremnek, hiszen fő jellemzőit és céljait tekintve sokkal közelebb áll a valósághoz.

* * *

A továbbiakban ismertetem a 2017 decemberében a Magyar Teátrumi Társaság felkérésére készített vázlatot az alkalmazott színház és dráma köznevelési programjához szükséges szakemberi háló kialakításáról, az ilyen típusú munkára alkalmas szakemberek képzéséről.

A KAPOSVÁRI EGYETEM MŰVÉSZETI KARÁN INDÍTANDÓ KÉPZÉS ALAPJAIRÓL

A KÉPZÉS MEGNEVEZÉSE

Alkalmazott színház és dráma[4]

A KÉPZÉS CÉLJA

A kaposvári egyetemen indítandó képzés célja olyan, a színház- és drámapedagógia területén jártas szakemberek képzése, akik a főként gyakorlatra építő kurzusok során képessé válnak:

- színházak pedagógiai programjainak tervezésére, kivitelezésére;
- színházak gyermek- és ifjúsági koncepciójának kialakítására;
- gyermek- és ifjúsági színházi előadások és programok közreműködői, szervezői feladatainak ellátására;
- pedagógiai szempontokat érvényesítő gyermek- és ifjúsági színházi előadások létrehozására;

[4] A szerző címjavaslata

- a köznevelésben és a felsőoktatásban résztvevők színházi programokba való bevonására
- a színházi és drámás munkaformák alkalmazására, továbbadására, tanítására;
- a színházak által nehezebben elérhető társadalmi rétegek megszólítására, részükre komplex programok létrehozására;
- színház-pedagógiai munkák (előadások, foglalkozások) létrehozására;
- a közoktatásban kötelezően előírt drámaórák megtartására;
- többgenerációs színházi folyamatok kivitelezésére, új közösségi alkalmak generálására (pl. civil és művészeti csoportok városi ünnepségekre való felkészítése vagy amatőr művészeti csoportok létrehozása és/vagy mentorálása);
- színházi és drámás eszközökkel megvalósuló fejlesztő munkák koordinálására (pl. a szociális munka, andragógia, média, közösségi művelődés vagy kommunikáció területein);
- társadalmi érzékenyítő projektek létrehozására;
- az oktatói, nevelői és szociális terepen dolgozók munkájának segítésére.

A KÉPZÉS INDOKLÁSA

Színházi, oktatáshoz kötődő, valamint szociális területeken egyaránt fontos és nélkülözhetetlen a kortárs tendenciákhoz igazodó, az ország területének egészét bevonni és megszólítani képes, tehát a hazai társadalmi/szociális sajátosságainkat is figyelembe vevő közösségi, művészeti, esztétikai és pedagógiai szemlélet kialakítása. Egy ilyen szemléletnek érzékenynek kell lenni a globális folyamatokra éppúgy, mint a szűkebb miliőt meghatározó szociális és társadalmi közeg sajátosságaira.

A színházak, a kulturális és oktatási intézmények, valamint a helyi közösségek együttes erővel kell, hogy munkálkodjanak egy kultúrájára igényes, aktív társadalom formálásán. Ehhez a célcsoportot tudni kell megha-

tározni, elérni, az adott folyamatban tartani, és releváns művelődési formákkal kínálni.

Ebbe a komplex feladatba ékelődhet egy olyan képzés/felnőttképzés indítása, amely képes egy több területre kiterjedő, komplex módszertannal szolgálni, amivel ezeken a területeken rövid és hosszú távon egyaránt hatékony eredményeket lehet elérni, és ráadásul megvan az a rugalmassága, hogy mindig a sajátos helyzetekhez és célokhoz igazítható.

A színházi és drámás eszközöket komplexen (tehát a bennük rejlő pedagógiai és művészi lehetőségeket egyaránt) alkalmazó munka- és közösségi folyamatok terminológiája Magyarországon nem teljesen tisztázott. Több tekintetben nincs konszenzus például a színház-pedagógia, valamint a színházi nevelés terminológiája kapcsán.[5] Ennek egyrészt az az oka, hogy a más nyelvi környezetből átvett, olykor tükörfordítással állandósult nevek a részletekbe menő pontosításon nehezen esnek át, és a használatban mindig vannak (és lesznek) átfedések, összemosódások. Másik ilyen ok, hogy az alkalmazott színházi és drámás formákat tekintve sokféle jelenséggel találkozhatunk a kínálati oldalon, e tekintetben hazánk messze az egyik legváltozatosabb formákat kínáló európai ország. A beavató színház, a TIE, a DIE vagy a Boal-féle fórumszínház mára éppúgy része a magyarországi színházi nevelési kultúrának, mint az amatőr színjátszás, a tantermi színház, a színházi élményt feldolgozó beszélgetések, a drámajátékokat alkalmazó közösségi oktatási formák vagy az elsődlegesen nem színházesztétikai szempontokat szem előtt tartó tanítási és szakértői dráma s a különböző érzékenyítő játékok. Ezeknek a programoknak direkt és indirekt módon egyaránt lehet közük a színházhoz, de akár a színháztól teljesen függetlenül is alkalmazhatók oktatói és nevelői, problémamegoldó és/vagy konfliktuskezelő célzattal.

---

[5] Erre tett reménykeltő kísérletet a Cziboly Ádám szerkesztésében megjelent *Színházi nevelési és színház-pedagógiai kézikönyv* (InSite Drama, Bp., 2017), amely a terminológiai egységesítésen túl a színházi nevelési előadások minőségi követelményeit, ill. a szakterület további stratégiai feladatait is körvonalazta a gyakorló szakemberek széles körű bevonásával. *(A szerk. megjegyzése)*

Mindazonáltal az alkalmazott színház és dráma konszenzus nélkül is a legátfogóbb, legáltalánosabban megragadható megjelölése ezeknek a sokszínűséget mutató, elsődlegesen pedagógiai célú formáknak.

Amikor alkalmazott színház és drámáról beszélünk, két dolgot feltételezünk. Egyrészt a színházi és drámás eszközök dominanciáját az adott munkafolyamatban, másrészt a tudományterület multidiszciplinaritását, vagyis azt, hogy ezek az eszközök alkalmasak mind a színházi, mind pedig más művészeti/tudományos területen, de akár a mindennapi életben is hatékonyan működni.

Az elnevezés hangsúlyozza a gyakorlat és az alkalmazhatósági szempontok elsődlegességét is a képzésben, utat nyitva a képzés folyamatába építhető társadalmi interakció irányába (együttműködés a köznevelés intézményeivel, különböző korú és összetételű társadalmi csoportokkal, a kulturális közintézményi hálózattal, illetve más szerveződésekkel). Ez egyben a képzésben részt vevő, illetve a képzésből kikerülő képesített szakemberek szakmai útját és specializációját megsegítő lehetőség is.

A jelenleg az országban működő színház-pedagógiai programokat, eseményeket, előadásokat létrehozó szakemberek nem mind színházi emberek – szakmai képzettségeiket és színházi/művészeti/társadalmi feladataikban vállalt szerepkörüket tekintve nem határolhatók be egységesen, és tevékenységük is sokfelé ágazik.

Ez a sokszínűség egyrészt jó, másrészt megnehezíti a minőségi (és minősíthetőségi), valamint állandósulási garanciát. Sok esetben pusztán egy-egy alkotónak az infrastuktúra nélküli személyes munkája és/vagy tehetsége, lelkesedése köré szerveződnek programok (előadások, szakkörök, színjátszó csoportok). Emiatt sokszor nem garantált a folyamatos minőség, és nagy a tevékenységterületen belüli fluktuáció is. Ez megnehezíti a hazai színházi élettel és annak törekvéseivel való együttműködést is.

A hosszú távon meghatározó (például a kulturális) identitás kialakításához nélkülözhetetlen a tradíció, vagyis a „mindig ugyanoda, ugyanahhoz” köthetőség, hiszen ez a bázisjelleg biztosítja egy iskola, egy színház, egy

közösség megmaradását és a fenntarthatóságot is (az utánpótlás és a következő generációba plántált tradícióigény szintjén).

Ha figyelembe vesszük azt, hogy a magyarországi színházaknak – történelmi szerepüket tekintve is – mindig nagy volt a társadalmi folyamatokra gyakorolt hatásuk, és felelősségük van abban is, hogy mindennapi feladataikon túl a jövő generációinak társadalmilag aktív, differenciáltan gondolkodni tudó, értő és kultúraszerető tagjait kineveljék, egyértelműen szükséggé válik egy új szemlélet kialakítása.

Ez nem más, mint annak felismerése, hogy a megváltozott episztémához (tudás, ismeret, ill. az ahhoz vezető utak), valamint az ebből fakadóan gyökeresen átalakult ingerkörnyezethez és társadalmi folyamatokhoz való igazodás szükséges a színházi területen is.

A képzésről kikerülő szakemberek a képzés során elsajátított, erősen gyakorlatorientált tudást kiválóan alkalmazhatják színházi, oktatói és nevelői munkákhoz kapcsolódó, de szociális, közösségi, személyi és csoportos fejlesztői, valamint kommunikációs területeken is.

A KAPOSVÁRI KÉPZÉS LEGFONTOSABB EGYEDI SAJÁTOSSÁGAI

Az országban fellelhető, hasonló terület(ek)et érintő képzések rendszere, struktúrája, célkitűzése is sokféle. A kaposvári képzés olyan komplex, realizálható, valódi együttműködéseket indukáló képzési folyamat kíván lenni, amely

- a hallgatók számára pontosan képes körvonalazni képzettségük alkalmazhatóságát (vagyis a módszertan és szemlélet tanításán túl megadja a más területeken való alkalmazhatóság paramétereit is);
- képes strukturáltan, több művészeti/közösségi területre kiterjedően meghatározni módszertanát és eszközeit;
- kiterjed a hallgatók személyes kompetenciáinak „szakmaspecifikus” fejlesztésére (beszéd- és előadói készségek, mozgáskultúra, kommunikációs kompetenciák stb.);
- társadalmilag hasznos, valódi együttműködéseket alakít ki és ápol (a gyakorlati képzés megvalósulása érdekében bevonja a kaposvári

és a Kaposvár környékén fellelhető települések közösségeit, köznevelési szereplőit; a gyakorlati képzés egyben egy színházpedagógiai inkubátorház (saját Alkalmazott Színház és Dráma Stúdió) működtetését is jelenti);

- képes igazodni azokhoz az elvárásokhoz, amelyeket a képzési hely speciálisan támaszt (például képes aktív kapcsolatot ápolni a kaposvári színházi élettel, bérletkoncepcióval, vagy ellát a környéken kulturális alapellátáshoz is kapcsolódó feladatokat);
- figyelembe veszi a képzésre jelentkezők saját elképzeléseit és igényeit, szakmai célkitűzéseit (vagyis képes egyénre szabni a legfontosabb fejlesztési területeket).

EGYÜTTMŰKÖDÉSI TERÜLETEK

Köznevelés

Az együttműködésnek több formája lehetséges a köznevelés intézményeivel. Szükséges egyrészt a gyakorlóiskolákkal való együttműködés kialakítása, másrészt az egyedi elképzelésekhez (a képzésben részt vevők projektjeihez) partneriskolák keresése. A térség színházi előadásokkal ellátatlan, illetve hátrányos helyzetű településeinek megszólítása, tantermi színházzal, színházi nevelési programokkal való ellátása kiemelten fontos gyakorlati területe lehet a képzésnek.

Színház

Ez jelenti egyrészt a kaposvári színházi élettel való együttműködést (a színházi és a művészeti kar életébe való becsatlakozással együtt), másrészt a képzésben résztvevők gyakorlati (alkalmazott) ismereteinek más színházaknál történő bővítését/megszerzését.

Közösségi művelődés és kulturális alapellátás

A szakemberek és oktatók által koordinált gyakorlati munka bármilyen eredménye segítheti a környező települések, illetve a képzésben résztvevők

saját mikrokörnyezetének színházi programokkal való ellátását, valamint kultúrára és a közösségi művelődési formákra történő nevelését.

Művészeti Kar

A képzés fontosnak tartja, hogy a művészeti kar hallgatói is aktív részesei, megvalósítói legyenek egyes színházi és drámás programoknak, hiszen ez a kétirányú hasznosulás nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a mindenkori formálandó kulturális és társadalmi közeggel mind a nevelés, mind pedig a művészet területén aktív, releváns viszony alakulhasson ki.

Civil szféra

Az alkalmazott színház és dráma nem csak színházi területen végez(het) fejlesztő tevékenységet. A képzés törekszik arra is, hogy a színházon kívül eső területeken is képes legyen valódi együttműködéseket létrehozni (pl. az ifjúsággal foglalkozó civil szerveződések, a szociális területek vagy a speciális nevelést igénylők közösségei).

JAVASLATOK A KÉPZÉS SORÁN ÉRINTETT FEJLESZTÉSI TERÜLETEKRE

(Itt a képzés formájától független, általános, tematikus bontásban)

Alkalmazott színház és dráma alapismeretek

Ez a modul több lépcsőben ismerteti a színházi és drámás eszközöket alkalmazó, különböző oktatási és nevelési céllal született egyedi és állandósult formákat. Betekintést nyújt a színházban rejlő pedagógiai lehetőségek történeti és elméleti hátterébe, valamint ismerteti az alkalmazott színház és dráma hazai és európai múltját és jelenét, valamint megpróbál kitekintést adni a világviszonylatban fellelhető formák és stratégiák területeire. A modulhoz tartozik a műfaji és terminológiai tisztázás is.

Játékok és gyakorlatok ismerete és alkalmazása

Mára megszámlálhatatlanul sok játék és gyakorlat segíti a színházi nevelésben dolgozó szakemberek munkáját. A képzés ebben is egyedi lehet – olyan komplex bázisát nyújthatja ezeknek a játékoknak, amelyet egyetlen hasonló képzés sem. Ehhez a gyakorlatok saját élményű tanulása, illetve az ezek hasznosíthatóságáról, pedagógiai és fejlesztő lehetőségeinek tudatossá tételéről szóló diskurzusok vagy a játékok továbbfejlesztésének technikáiról való tanulás segíthet hozzá. Mindezen kurzusok sorában kiemelkedő helyet foglalhat el a magyar hagyományokban gyökerező népi játékok, mondókák és énekek tanulása.

Személyi kompetenciákat fejlesztő modulok

A képzés nagy hangsúlyt kell fektessen a szakmához szükséges kompetenciák célirányos fejlesztésére. A beszéd- és hangképzés, a mozgásfejlesztés, az improvizációs készségek fejlesztése egyaránt fontos eleme a képzésnek. Ebben az elsajátítandó játékok és technikák saját élményen alapuló tanulása, valamint a hallgatót végigkísérő fejlesztő (osztályfőnök) folyamatos reflexiói egyaránt segítenek.

Mozgásfejlődés és mozgásos fejlesztés

Magyarországon nem épült még be egyetlen képzésbe sem (leszámítva a speciálisan táncos és fizikai színházi képzéseket) a testről és mozgásról szóló komplex tudás megszerzésére irányuló saját élményű modell. Az ember mozgásfejlődésének elméleti hátteréről, illetve a testtudat építéséről egyaránt fontos elméletet és különböző technikákat tanulni. A mozgásos fejlesztés kiemelkedő fontosságú és hiánypótló jellegű, amellyel a jelen képzésből kikerülő szakemberek szinte egyedülállóan rendelkeznének.

Gyermekpszichológia, szociálpszichológia, személyiségpszichológia, a tanulás pszichológiája, művészetpszichológia

A gyerekekkel, fiatal felnőttekkel vagy felnőttekkel végzett színházi és drámamunka komplex pszichológiai ismereteket igényel. Ahhoz, hogy differenciáltan foglalkozhassunk bármilyen összetételű csoporttal, vagy hatékonyan és kellő empátiával építsünk rövid és hosszú távú pedagógiai folyamatokat, rendelkezni kell az ember lelki fejlődéséről, magatartásformáiról, valamint a mentalitását és attitűdjét befolyásoló mindenkori közegről szóló ismeretekkel. Ebben a modulban fontos az ismeretek egymásra épülése, strukturáltsága és konkrét kapcsolódása a gyakorlati munkák során szerezhető tapasztalatokhoz.

Közművelődési, társadalmi és szociális ismeretek

A hallgató tájékozottsága az aktuális intézményi struktúrák, a közösségi művelődés, a civil szerveződések stb. terén jelentős mértékben járul hozzá a képzés során szerzett ismeretek gyakorlati hasznosításához.

Színház- és drámatörténet; előadás-elemzés

A modul azokkal a legfontosabb színházi és drámai fordulópontokkal ismerteti meg a hallgatót, amelyek hatást gyakoroltak és gyakorolnak a magyar és európai kulturális életre. Az elsajátítandó ismeretanyag segítségével lehetőség nyílik a színház mindenkori identitás- és társadalomformáló funkciójának alapos és korspecifikus elemzésére is.

A gyermek- és ifjúsági színház

Fontos lesz megismertetni a hallgatókkal azokat az esztétikai, formai, szerkesztési és pedagógiai sajátosságokat, amelyek a gyermekek és a fiatal felnőttek számára készülő előadásokban és programokban kell, hogy érvényesüljenek. Ehhez a magyar színházi nevelésben fontos színházak, társulatok aktuális munkái és archivált előadások szolgálnak alapul. A modul ki-

tekintést ad az ennek a rétegnek kínált műfajokra is (csecsemőszínház, bábszínház, gyermek pszichodráma stb.).

Kommunikáció, film és média

Az ember kommunikációs szokásairól, a generációk közti különbségekről, valamint a 21. századi közösségi kommunikáció legelterjedtebb, személyiséget is alakító formáiról a meglévő és elérhető tudáson túl folyamatos ismeretszerzés szükséges. Ehhez szükség lehet azokra a kommunikációs szakemberekre, akik otthonosan mozognak a közösségi média világában is.

Dramaturgiai alapismeretek

Ezen a területen kizárólag gyakorlati szempontú képzésre van szükség, amit képzett dramaturgok, illetve a színházi nevelés területén nagy elismertségre szert tett szakemberek taníthatnának. A drámaírás, az adaptáció, a színházi szempontok érvényesítése egy közösségi folyamatban egyaránt fontos alappillérei minden alkalmazott színházi és drámás munkának (legyen az amatőr színjátszó csoport vezetése, konfliktus feldolgozását segítő drámaóra készítése vagy ünnepi műsor szerkesztése). A színház és dráma esztétikai és irodalmi sajátosságainak megismerése elengedhetetlen feltétele minden alkalmazott színházi és drámás munkának.

Színházi társművészetek sajátosságait oktató modulok

A díszlet- és jelmeztörténet, valamint a szcenikai ismeretek, főként a kortárs tendenciákat tekintve nélkülözhetetlen velejárói minden színházi munkafolyamatnak. Akkor is, ha egy program során elsősorban nem színházi szempontok érvényesülnek, az alkalmazott színház meríthet ezekből az ismeretekből.

Rendezvényszervezői és menedzsment alapismeretek

Az önálló projektek létrehozására és koordinálására, pályázatok írására és lebonyolítására, meglévő és új közösségi folyamatok segítésére, generálásá-

ra szükség van a különböző pályázati struktúrák, pályázati felületek, adatszolgáltató felületek, hatályos jogszabályok, illetve a rendezvények zökkenőmentes megszervezéséhez tartozó kötelező előírások ismeretére.

Gyakorlati foglalkozások

Az egyik legfontosabb egyedi vonása lehet ennek a képzésnek az, hogy a hallgatók folyamatosan célcsoportokkal dolgoznak, nem csak „utazó gyakornokként", hanem úgy is, hogy az egyetem saját színházi stúdiójában fogadnak iskolai osztályokat, csoportokat. A gyakorlati foglalkozások során elemezhető a szakemberek munkája, és segíthető a szakmához szükséges készségek fejlődése.

Németh Ervin

A KŐSZÍNHÁZ SZEREPE A SZÍNHÁZI NEVELÉSBEN

Egy színház-pedagógiai modell gyakorlati megvalósulása

Az alábbiakban egy hat évvel ezelőtt megkezdett kőszínházi munka azon fejezetét tekintjük át, amelynek sarokköve volt (és az ma is) a színházi nevelési (színház-pedagógiai) tevékenység. A Soproni Petőfi Színház 2012-ben induló évadában egy olyan átgondolt (és a fenntartó önkormányzat igényével és elvárásával is találkozó) színházi nevelési programot indítottunk el, amelynek nem voltak előzményei az önállóan létező soproni színház korábbi húsz esztendejében. Az akkor kinevezett igazgató–főrendező, Pataki András pályázatának egyik nóvumaként értékelték a döntéshozók az említett elgondolást.

Az itt következő oldalakon bemutatjuk azt az alapvetést, amellyel a Soproni Petőfi Színház színházi nevelési programját útjára indítottuk, közzétesszük azokat a feladatokat, amelyek elvégzését fontosnak gondoltuk – köztük számos olyan ötletet is, amelyek inspiráló erővel bírhatnak más kőszínházak színház-pedagógiai munkájára is. Ezt követően számba vesszük ennek a programnak azon fejezetét, amelyre modellként is tekinthetünk a felső tagozatos korosztály (10-14 évesek) vonatkozásában.

GYEREKEK ÉS DIÁKOK A SZÍNHÁZBAN

Alapvetés, ötletek és tervek a Soproni Petőfi Színház színházi-nevelési koncepciójához

A kőszínházi keretek között működő, hivatásos színház számára talán a legfontosabb feladat a leendő színháznéző „kinevelése". Különösen fontos ez a vidéki színházak esetében, hiszen az adott terület gyermekeinek, iskolásainak a helyi színház jelenti „a" színházat. Nem mindegy tehát, milyen képet alakít ki magáról az intézmény, mennyire veszi komolyan a gyermek- és diáknézőit, mennyire sokrétű és izgalmas műsorstruktúrát alakít ki, s hogyan próbálja meg – a színházi nevelés legkülönfélébb módszereit bevetve – megtanítani leendő nézőit a színházi nyelvek „olvasására". Elemi érdeke ugyanis a színháznak – s természetesen még inkább a színházat fenntartó, működtető közösségnek –, hogy a nézője képes legyen a különféle színházi nyelvek dekódolására, a kifejezett tartalmak megértésére, s rajtuk keresztül a saját és szűkebb-tágabb közössége problémáival való szembenézésre. A gyermek- és diákközönség számára létrehozott színházi eseménynek a legkiválóbb minőségűnek kell lennie, erőteljesen kell megszólítania nézőjét, s törekednie kell arra, hogy az esztétikai élményen keresztül az előadásban fölvetett problémák megértésében is mélyebb szintre juttassa el a diákokat.

A GYERMEK- ÉS DIÁKKÖZÖNSÉG RÉTEGZETTSÉGE

Külön problémát jelent a hivatásos, repertoárt játszó színház számára az elkülönülő nézői rétegek igényeinek való megfelelés. Nemcsak arról van szó, hogy mást kell játszani a felnőtt- s mást a diákközönségnek, hanem azzal a problémával is szembe kell nézni, hogy a diákközönség is több rétegre bomlik: mást kíván életkori sajátosságainak, gondolkodásbeli fejlettségi szintjének megfelelően az óvodás korú gyermek, mást a kisiskolás, a felső tagozatos diák s megint mást a középiskolás korosztály. (Nem beszélve arról, hogy a színházzal rendelkező települések többnyire felsőoktatási központok is, ahol nagyszámú – az értelmiségi létre tudatosan készülő -

egyetemista réteg is koncentrálódik.) Éppen ezért a különböző rétegek igényeit és befogadói szintjeit figyelembe véve érdemes átgondolni a színház feladatait a nézővé nevelésben.

Az óvodás korú gyermek a színházban

A legkisebb korosztály számára a leghatásosabb s leginkább megélhető közeg a bábok világa. Ebből kiindulva a kőszínház számára az lehet a feladat, hogy működjön együtt a területén dolgozó hivatásos bábszínházakkal, s a kisebbeknek szóló előadások kínálatában – a bábelőadások túlsúlyát megtartva – jelenjen meg egy darabbal, amellyel megteremtheti a kicsik számára az átmenetet a bábszínházi világból az „élő" színházi világba.

Feladat:

- Közös bérletrendszer kidolgozása valamely – a térségben működő – bábszínházzal, melynek három-négy előadásából egy a színház által létrehozott vagy a színház által „bérelt" színházi produkció – természetesen a nézők életkori sajátosságainak megfelelően.

Kisiskolások a színházban

A 7-10 éves korosztály még lelkes színházba járó: megismerte a bábszínház világát, belekóstolt a nagyszínház működésébe – itt az ideje, hogy az „élő" színház nyelvének megértését magasabb szintre emeljük. Ez jelenti egyrészt azt, hogy a báb- és az élő színházi előadások aránya megfordul a bérletben kínált előadások között (pl. 3 élő színházi, 1 bábszínházi előadás), másrészt azt, hogy a kisiskolásoknak szánt előadások tematikájában megjelennek a mesefeldolgozások mellett a korosztályi problematikát előtérbe állító előadások.

A korosztály sajátosságai közé tartozik, hogy a játékosság és a képszerűség mellett felerősödnek gondolkodásmódjában az analizáló, megértésre törekvő mozzanatok. Kíváncsi lesz a miértekre, a háttérre, de továbbra is szívesen bízza magát a képzelete szárnyaira. Ezt kihasználva a színháznak

meg kell próbálnia bevonni a gyerekeket a bérletben kínált előadások elkészültének kulisszatitkaiba (próbalátogatások, séta a díszletben, hogyan változnak a színészek sárkánnyá stb.), érdeklődést kell keltenie a leendő előadás iránt (pl. rajz- és irodalmi pályázatok), az előadás utóéletében pedig – az internet felületét kihasználva – feladatlapokkal, a pedagógusoknak szánt szakmai anyagokkal (pl. drámafoglalkozások vázlata az előadás által kínált problémakör feldolgozására) kell részt vennie.

Feladatok:

- Közös bérletrendszer kidolgozása a bábszínházzal a fent említett elvek alapján.
- A korosztályi problematikát tartalmazó irodalmi szövegek (versek, novellák, regények) felkutatása, a kortárs magyar és külföldi irodalom nyomon követése.
- „Mi van a függöny mögött?" címmel rendhagyó színházlátogatások szervezése.
- Rajz- és irodalmi pályázatok előkészítése az évadban játszott gyerekdarabokhoz.
- Feladatlapok kidolgozása az előadásokhoz, amelyekkel a neten találkozhatnak a gyerekek az előadás megtekintése után.
- Drámafoglalkozás-vázlatok készítése a gyerekeket színházba hozó (az előadással foglalkozó) pedagógusok számára.

Kiskamaszok a színházban

A 10-14 év közötti korosztály a színházzal való kapcsolata alapján a leginkább „veszélyeztetett" csoport. A jelenlegi iskolarendszerben az alsó tagozatosokat még szervezetten hozzák el a színházba (többnyire ún. napközis program keretében), a felső tagozatosok számára ez a lehetőség már nem létezik. A másik „veszélyeztetettségi" ok pedig a nekik játszandó darabokban rejlik: nem nagyon vannak olyan művek, amelyek a nekik szóló problematikát dolgoznák föl, a középiskolások által befogadható darabok vi-

szont számukra még értelmezhetetlenek. Így aztán éppen abban a korban maradnak ki a gyerekek a színházi nevelés folyamatából, amikor pedig a legfogékonyabbak lennének, s a leginkább igényelnék a számukra is élményt jelentő, önismereti viaskodásukban fogódzót jelentő színházat.

Ugyancsak fontos, hogy a kiskamaszok találkozhassanak azokkal az előadásokkal, amelyeket kortársaik hoznak létre (s a Weöres Sándor Gyermekszínjátszó Találkozó, ill. az Országos Diákszínjátszó Találkozó országos fesztiválján minőséget képviselnek). A leendő nézőjével törődő színháznak teret kell adnia ezen előadásokkal való találkozáshoz is.

Fontos lenne az is, hogy a kiskamaszok többféle színházi nyelvvel is összebarátkozzanak. Ehhez szükséges főként a mozgásszínházi, ill. a táncszínházi alkotások megismerése, de nem elhanyagolható a különféle zenés műfajokkal való találkozás sem.

Feladatok:

- A korosztályi problematikát tartalmazó irodalmi szövegek (versek, novellák, regények) felkutatása, a kortárs magyar és külföldi irodalom nyomon követése.
- Ifjúsági regényekből (klasszikus és kortárs) készült adaptációk műsorra tűzése – lehetőség szerint a koncepcióban vázolt „*suliszínház*” keretei között.
- A társművészetek bevonása a színházi élmény elmélyítésére (pl. A Legyek Ura, A Pál utcai fiúk vagy A kárókatonák még nem jöttek vissza stb. regények esetében): *feladatlap* segítségével – akár a neten közzétéve – előkészíteni a problémával való ismerkedést; a színházi előadást *drámafoglalkozás* segítségével feldolgozni; a regényből készült film megtekintése után *vetélkedősorozatot* szervezni a három művészeti alkotás – regény, film, színház – nyelvének, eszköztárának összehasonlítására.
- „Gyerek- és diákszínjátszók napja” címmel a bérletes előadások mellé „ajándékként” (5. előadásként) kapják a kiskamaszok a kortárs színjátszók előadásait.

- A színház keretein belül működtetett ún. *suliszínház* színházi-nevelési foglalkozásainak megtervezése, a befogadó közönség, iskolák tervszerű szervezése; alkalmanként más TIE (Színház a nevelésben)-foglalkozások befogadása a színház tereire.
- A Soproni Petőfi Színház leendő táncműhelyében évente legalább egy olyan előadás létrehozása, amely bemutatható a kiskamaszok és a középiskolások számára is; de számításba vehető mozgásszínházi v. más táncszínházi előadás befogadása is.

A középiskolás korosztály a színházban

A dráma modultárgyként szerepel a középiskolák tantervében, legalább 36 órában minden középiskolás találkozik vele – akár önálló tantárgy keretei között, s lehet belőle középszintű érettségi vizsgát is tenni. E korosztály számára már befogadható a felnőtt közönségnek játszott darabok jelentős része. Látszólag ez a réteg van a legkedvezőbb helyzetben a színházi előadásokkal való ellátottság, a színházzal való találkozás lehetőségeit nézve.

A helyzet azonban nem ennyire kedvező. Egyrészt erőteljes visszahúzó erőt jelent a kiskamasz korszak „színház nélküliségéből" fakadó érdektelenség, másrészt a bérletes előadások anyagi terhe. Ennek kivédésére a kőszínház több hatásos eszközzel is rendelkezik: egyrészt létérdek a kiskamaszok bérletének bevezetése, másrészt szükséges lenne egy városi, megyei vagy országos szintű ***színházlátogatási diáktámogatás*** bevezetése, amelyet fenntartói fejkvótaként a középiskolák kapnának meg címzetten, hogy belőle a diákok – a dráma tananyagához kötődő – színházbérletét támogassák. Harmadrészt lehetőséget kell adni az iskoláknak, hogy saját terükben is fogadhassanak erre alkalmas színházi produkciókat (pl. az ún. „osztálytermi színház" típusú előadásokat).

Feladatok:

- Bérletrendszer bevezetése (nagyszínházi felnőtt előadások és a kiskamaszoknak szánt adaptációk kombinációja, amelyben egy táncszínházi előadás is szerepel).
- „Gyerek- és diákszínjátszók napja” – a kortárs játszók előadásainak megismerése a bérlet „bónusz” előadásaként.
- Színházlátogatási diáktámogatás bevezetése.
- A „Színház az iskolában” program keretében arra alkalmas előadások kihelyezése az iskolák falai közé, ill. a „suliszínház” színházinevelési foglalkozásain való részvétel.
- Lehetőséget teremteni legalább évadonkénti egy előadás feldolgozására drámafoglalkozás keretében (az előadás megtekintése utáni napokban színházi vagy iskolai térben, 1-3 képzett drámapedagógus vezetésével)
- Pályázatok, feladatlapok a neten, csoportos vetélkedők élőben a játszott előadásokhoz kapcsolódóan.
- „Irodalom – film – színház” összekapcsolása a színházi élmény erősítésére: vetélkedősorozatok, „Színház filmen” címmel vetítéssorozat indítása.

Egyetemisták és a színház

Az egyetemistákat nemcsak színházlátogatóként, hanem színházcsinálóként is érdemes bevonni a színház életébe – különösen olyan közegben, ahol hagyományai vannak az egyetemi színjátszásnak. A kőszínház támogathatná az egyetemi színjátszást abban, hogy állandó gazdájává váljék a magyarországi és a határon túli egyetemi színpadokat felvonultató Egyetemi Színházi Fesztiválnak. Támogathatná az egyetemi színházi műhelyt abban, hogy önállóan vagy más műhelyekkel együttműködve közös projekteket hozzanak létre: pl. az egyetemi színpadok vállalnák, hogy közülük egy műhely minden évben műsorra tűzi egy kortárs ifjúsági regény adaptációját, amelyet aztán az egyetemi városokban a „kiskamasz” bérletekben játszana az évad során.

Feladatok:

- Egyetemi bérletrendszer bevezetése.
- Együttműködés kialakítása az egyetemi színjátszás képviselőivel: kísérleti színházi előadások létrehozásának támogatása.
- Az „Egyetemi Színpadok Fesztiválja” program rendszeressé válásának támogatása – a legjobb diákszínjátszó (középiskolás) előadások meghívásával.
- Az egyetemi színpadok közös projektjének támogatása és koordinálása kortárs ifjúsági regények adaptációjának létrehozására.

ÚJSZERŰ ÖTLETEK, FELADATOK A KŐSZÍNHÁZ HATÉKONY MŰKÖDÉSÉRE A GYERMEK- ÉS DIÁKKÖZÖNSÉG KÖRÉBEN

– Összegzés –

- Bérletrendszer bevezetése a legkisebbek (óvodások és kisiskolások) korosztályától a kiskamaszok és középiskolások korosztályán át az egyetemistákig – különös tekintettel a kiskamasz korosztály színházhoz „szelídítésére”.
- Együttműködés kialakítása a bábszínházzal az óvodás és kisiskolás korosztály előadásainak létrehozására.
- Együttműködés kialakítása az egyetemi színjátszás képviselőivel a színházi repertoár kísérleti darabokkal való bővítésére, az Egyetemi Színpadok Fesztiváljának rendszeres megrendezésére, a *„Kortárs ifjúsági regények adaptációja”* projekt megvalósítására.
- „Színházlátogatási diáktámogatás” bevezetésének szorgalmazása annak érdekében, hogy a gyerekek kisebb anyagi teher mellett juthassanak el a színházi előadásokra.
- A színházi előadások élményen alapuló mélyebb megértése érdekében drámafoglalkozások kínálata egy-egy osztály számára képzett drámapedagógusok vezetésével – a stúdió- és kamaraterek lehetőségeit kihasználva vagy iskolai keretek között.

- „Színház az iskolában” program indítása az iskolai tér adta keretek között is játszható előadások „exportálásával”.
- „Suliszínház” címen színházi nevelési programok megvalósítása, alkalmanként más TIE-csoportok előadásának befogadása.
- „Irodalom – film – színház” összekapcsolása a színházi élmény erősítésére: vetélkedősorozatok, „Színház filmen” címmel vetítéssorozat, filmklub indítása középiskolások számára.
- A korosztályi problematikát tartalmazó irodalmi szövegek (versek, novellák, regények) felkutatása, a kortárs magyar és külföldi irodalom nyomon követése; ifjúsági regényekből (klasszikus és kortárs) készült adaptációk műsorra tűzése.
- A társművészetek bevonása a színházi élmény elmélyítésére – irodalom, film, színház (feladatlap, drámafoglalkozás, vetélkedősorozat, pályázatok sztoribordok és ajánló klipek készítésére).
- A színház internetes honlapjának felhasználása az előadások népszerűsítésére, pályázatok kiírására és lebonyolítására, az előadásokhoz kapcsolódó feladatlapok és játékok közzétételére.
- „Gyerek- és diákszínjátszók napja” – a kortárs játszók előadásainak megismerése a kiskamasz és középiskolás bérlet „bónusz” előadásaként.
- A különböző színházi formanyelvekkel való ismerkedés jegyében a kiskamasz, diák- és egyetemista bérletbe mozgás- és/vagy táncszínházi előadások beiktatása.
- A pedagógusok munkájának segítésére drámafoglalkozástervezetek, feladatlapok, önálló módszertani kiadványok kidolgozása a színház előadásainak feldolgozásához.
- A színház élettel feltöltése: kísérleti színházi előadások létrehozása; drámafoglalkozások megtartása; színház és gyerekközönség találkozásának intim tere: vetélkedők, filmklubok, műhelybeszélgetések stb.

A SOPRONI PETŐFI SZÍNHÁZ SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAMJA KISKAMASZOKNAK

AZ ELŐZMÉNYEK

A színház művészi-szakmai és színházi-nevelési alapkoncepciója

Munkánk lényegi elemének tartjuk a gyermek és ifjúsági közönség, a diákok színházzal és színházra nevelését. Szűklátókörű gondolkodásra vallana az, ha a színház megragadna a jelen felnőtt közönségigényének kiszolgálásában, s nem foglalkozna a jövő színházértő nemzedéke szemléletének, színház iránti fogékonyságának alakításával. Aki ekképpen gondolkodik a színház feladatáról, az tulajdonképpen magát a színházat, annak közszolgálati értelemben felfogott lényegi vonását tagadja. A színház a jelen legsajátabb művészete, a köz dolgai iránt tesz fogékonnyá azáltal, hogy a társadalmi jelenségeket az egyén legkritikusabb léthelyzetében ragadja meg, a közönség személyes létélményévé téve azokat – miközben megteremti a megélés és megértés közösségi kereteit.

Megélni és megérteni a színházi előadást nem csupán azt jelenti, hogy jól szórakozunk a művészi kivitelezés eredményeképpen, hanem azt is, hogy megértjük és magunkra tudjuk vonatkoztatni az élményt adó szellemi tartalmat. Ehhez pedig elengedhetetlen annak a színházi nyelvnek a készségszintű olvasása, amelyen ez a művészeti ág beszél. Ennek a „tanítása” és „tanulása” sosem késő, ám kétségtelen, hogy gyerekkorban kezdve a leghatásosabb. Aki nem ismeri fel és el ennek fontosságát és hasznosságát, az színházcsinálóként (értsd: a köz szolgálójaként) önmaga alatt vágja a fát!

Problémát jelenthet egy hivatásos színház számára a különböző nézői rétegeknek való megfelelés. A gyermek közönség is több rétegre bomlik, ezért a különböző rétegek igényeit és befogadói szintjeit figyelembe véve alakítottuk ki a színház feladatait a nézővé nevelésben.

Az *óvodás korosztály* bérletében három előadás szerepel: egy kamaraszínházi, bensőségesebb terű előadás, egy olyan, amely a bábos technikát használja, s fontosnak tartjuk, hogy a mesejáték és a bábjáték mellett megjelenjék a táncszínház is. Az *alsós korosztály* is három, zömében nagyszín-

házi előadással találkozik, amelyek műfajilag ugyancsak többfélék – biztosan szerepel közöttük táncjáték és legalább egy élőzenés előadás is –, egy valamiben azonban megegyeznek: nem sajnáljuk ettől a korosztálytól sem a nagyszabású és minőségi előadásokat! Az alsós korosztály előadásai átvezetnek bennünket a *felsős bérletek*hez, amelyek már négy előadást tartalmaznak, s új elemként jelenik meg közöttük a színházi nevelési előadás. A *középiskolások* – életkori sajátosságaik alapján – már képesek a felnőtt előadások dekódolására, ám ennek a tudásnak az alapjait a felsős színházi nevelési (színháziszöveg-értési) programunk teremti meg. Elengedhetetlen, hogy a középiskolásokat is minőségi színházzal és színházi nevelési előadás legkülönfélébb formáival szólítsuk meg, hiszen az értő nézővé válás teremti meg az igényes felnőtt nézőt.

A fentiekből kiindulva nemcsak a nagyszínházi előadásaink „ifjúsági bérletesítését" gondoltuk elvégzendő feladatnak, hanem olyan ***„suliszínházi program"*** megvalósítását is, amely a városi és város környéki iskolákkal – s egyre inkább a programunkról hírt vevő távolabbi városok, falvak érdeklődő iskoláival – együttműködve elérhetővé teszi minden iskolás gyerek számára az életkorának megfelelő problémákkal való alkotó, „színházi" szembesülést ún. színházi nevelési előadás keretei között.

A MEGVALÓSULÁSI SZAKASZ FÁZISAI

Ezen célok megvalósulásához színházunk az alábbi feltételeket teremtette meg:

- a korosztálynak szóló irodalmi művek (regények, novellák) adaptációs munkájának elvégzése;
- a drámamunka tervezésére és irányítására képes drámatanár(ok) foglalkoztatása, ill. a produkcióban résztvevő társulati tagoknak a drámapedagógiai továbbképzése;
- a különleges színházi körülményekhez illeszkedő játszási rend (bérletrendszer) kialakítása az iskolákkal együttműködve;
- az előadások és foglalkozások „hasznosulásának" nyomon követése különféle hatásvizsgálati módszerek kialakításával.

Az elmúlt hat évadban a *Dúvadnevelde*, a *Semmi*, a *Luke és Jon* és a *Bocsáss meg, Madárijesztő!,* a *35 kiló remény* és a *Csillagkutya* című darabok voltak láthatók, ezekhez az előadásokhoz kapcsolódtak a színházi-szöveg-értési és a darab problematikáját a drámamunka eszköztárával feldolgozó foglalkozások. A színház házhoz megy a program keretében: tanítási időben, az iskola nevelési-oktatási programját szervesen kiegészítve vonja be a diákokat a színház világába, s ugyanakkor teszi a színházat magát a természetes tanulási folyamat részévé, a világ és önmagunk megértésének terepévé.

A tanteremben megvalósuló színházi program azokat a diákokat szólítja meg, akik számára a legkevesebb színházi előadás születik: a 11-15 éves korosztályt, akik a kamaszkorba érkezvén először kérdezik meg önmaguktól, kik is vagyunk, s hol a helyünk a világban.

A színházi nevelési program megvalósult állomásai

2012/2013. évad

Dúvadnevelde

A „zóna”, a kiskorúak büntetőtelepe valahol Oroszországban. Amikor bejössz, még van neved: Igor, Szerjozsa, Borisz, Ljosa, Kosztya, Szása, Vászka – aztán lassan lekopik rólad, mint ahogy sok minden más. És megérted, hogy az embert milyen könnyű akarat nélküli „amőbává” változtatni…

Az előadás és foglalkozás kulcsmotívumai: az emlékek és az emlékezet szerepe identitásunk megőrzésében; az „amőba-lét” és a szabad emberi lét szembeállítása; a személyes szabadságunk megőrzésének lehetőségei.

2013/2014. évad

Semmi

„Semminek nincs értelme, ezt régóta tudom. Ezért semmit sem érdemes csinálni. Erre most jöttem rá.” Ezt mondja egy nyolcadikos fiú az osztályának a legelső tanítási napon, majd kisétál az iskolából. Az osztálytársa-

kat elképeszti és felháborítja Pierre álláspontja, s szövetkeznek arra, hogy bebizonyítsák neki az ellenkezőjét. Egy elhagyott pajtában összegyűjtik azokat a dolgaikat, amelyeknek szerintük értelme van. A bizonyítás során azonban – a közösségi cél érdekében – rendre elkövetik a legnagyobb hibát: sorra megsértik egymás személyiségének integritását. Majd a nemes közösségi cél tragikus vétséget szül…
Az előadás világképének kulcsmotívumai: a lét értelmének örömteli bizonyossága és a létbe vetettség szorító érzése; meggyőződés és meggyőzés határvonalai; az egyén és egyéniség integritása és szabadsága; közösség és egyéniség alá-, fölé- és mellérendeltségi viszonyai; az elv és a megvalósulás, a cél és az eszköz ellentmondásai; az emberi közösség állati hordává züllésének stádiumai; a felelősség kérdése – a felelőtlenségünkkel és következményeivel való szembenézés nehézségei.

2014/2015. évad
Luke és Jon
A színházi előadássá adaptált történet szerint a 13 éves Luke próbál visszatalálni régi életéhez, melyet édesanyja halálával elveszített. A család a veszteséggel összeomlani látszik: az apa az alkoholban próbál vigaszt találni, így Luke magányosan küzd a fájdalmas hiánnyal és a tehetetlenséggel. Apa és fia megállíthatatlanul távolodnak egymástól. Míg egy nap belép az életükbe egy rosszul öltözött, furcsa fiú, Jon. Vajon milyen szándékkal érkezik, s miképpen reagál erre a helyzetre a megbillent család?
A *Luke és Jon* című „érzékeny” játékon keresztül ezúttal is húsba vágó kérdésekkel foglalkozik a színház. Az élet értelmén és önmaga helyzetén gondolkodó kamaszt segíti: szembesíti az elvesztett lény elengedésének lehetséges megoldásaival, egy esetleg romba dőltnek látszó élet újraépítésének esélyével, továbbá azzal, milyen a következményei vannak, ha felelősséget vállalunk valakiért.

2015/2016. évad
Bocsáss meg, Madárijesztő!

Lenka és az osztály – egy teljesen hétköznapi osztályközösség, amelyben egyáltalán nem az az értékrendszer működik, amelyet az emberi jó érzés elvár. Itt nyoma sincs a szolidaritásnak, egymás megbecsülésének, a gyengébb, a kiszolgáltatottabb segítésének, helyette viszont farkastörvények, erőszak, a közösségen belül törvényre emelt agresszió, kisszerű akarnokság, a példaképek emberi kicsinyessége tárul fel előttünk.
A játék és foglalkozás fókuszában álló kérdések: a közösségi elvárásoknak való megfelelés vagy elhatárolódás; az önmagunkkal és tetteinkkel való szembenézés felelőssége; a bocsánatkérés és -elfogadás határai; meddig lehet megbocsátani annak, aki vétkezik ellenünk, ám szeretjük.

2016/2017. évad
35 kiló remény
A színházi nevelési előadásunk mottója a kisregény nyitányából vett következő idézet: „*Utálok suliba járni. Az égadta világon semmit nem utálok így. És ezzel még keveset mondtam. Rámegy az életem.”* A *35 kiló remény* egy kiskamasz története, akinek remek a kézügyessége, hatalmas a szíve, de iskolába járni nagyon nem szeret, hiszen nem igazán tud megfelelni az ottani követelményeknek. Bármit megszerel, szívesen segít barkácsolni imádott nagypapájának, de a matekkal és a szüleivel hadilábon áll. A helyzet napról napra romlik, kicsapják az iskolából, és senkinek sincs ötlete, hogyan tovább…
A színházi nevelési előadás kulcskérdései: mire való az iskola, mit tartunk a tudásról és annak hasznosságáról; hogyan értse meg a kamasz a felnőtteket, hogy azok is megérthessék őt; „boldogtalannak lenni sokkal könnyebb, mint boldogulni”; mi az én problémám, mi a másik problémája – ebből mit kell felvállalnunk, kinél van a megoldás.

2017/2018. évad
Csillagkutya
Kemény, őszinte, ugyanakkor lélekemelően költői előadás az anya nélkül nevelődő kiskamasz, Joel életéről, a mindennapok nehézségeivel dacoló

édesapáról, akiket az emlékek és a jövőről dédelgetett álmok tartanak életben. Egy különleges játék az igazság kereséséről, a felelősségvállalásról, a jó cselekedetek nehézségeiről, a barátságról, a fantázia hatalmáról és gyermekkor puha fészkéből való kihullásról, a felnőtté válásról.
A színházi nevelési előadás kulcsmotívumai: a másság elfogadása – az empátia és megértés hasznossága – az igazi barátság kritériumai – a gyermeklét és felnőttlét határa – a felelős döntések meghozatalának képessége – a képzelet szükségletének felismerése.

A PEDAGÓGIAI, MŰVÉSZI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSÉRŐL

Az adaptációkról

A program eddigi bemutatóinak alapjául egy-egy regény szolgált, amelynek adaptációs munkáit a program vezetője, Németh Ervin (a Soproni Petőfi Színház dramaturgja, drámatanár) végezte el. A *Dúvadnevelde* című előadás egy kortárs orosz szerző, Leonyid Gabisev azonos című regényéből, mint ahogy a többi darab szintén kortárs szerző munkájából indul ki: a *Semmi* című regény a dán írónő, Janne Teller alkotása, a *Luke és Jon*t pedig Robert Williams angol szerző vetette papírra, a *Bocsáss meg, Madárijesztő!* egy orosz kortárs szerző, Vlagyimir Zseleznyikov regényének motívumai, a *35 kiló remény* egy kortárs francia szerző, Anna Gavalda kisregénye, a *Csillagkutya* pedig Henning Mankell svéd író ifjúságiregény-sorozata alapján készült.

Hangsúlyozzuk, hogy a szüzsé minden esetben csupán kiinduló pontként szolgál az előadások létrejöttéhez: a cselekmény új keretbe ágyazódik, amelyet mindig az adott közönség életkora, gondolkodási szintje és azok a „filozófiai” kérdések határoznak meg, amelyek az adott korosztályt foglalkoztatják. Ugyancsak megjegyzendő, hogy a darab dramaturgiáját és szövegkönyvét nagymértékben befolyásolják az előkészítő próbafolyamat drámamunkájában létrejött, improvizációkból rögzített szituációk.

A játék és a játéktér összefüggése, a nézői bevonódás szintje

Az előadás tantermi színházként működik, vagyis a játéktér kereteit az osztályterem mérete és berendezése határozza meg: egyszerre egy osztálynyi gyerek (kb. 20-30 fő) részese a játéknak, s négyzet alakban üli körbe a 3x3 méteres játékteret. A térbeli közelség eleve felkínálja a közvetlen bevonódás lehetőségét: a *Dúvadneveldé*ben a játékkeretet megteremtő vagon utasainak, a *Semmi*ben a fogadás meghívottjainak szerepét kapják a néző-résztvevők, vagyis ugyanolyan státusba kerülnek, mint a korábbi vétket elkövető gyerekszereplők. A *Luke és Jon*ban szinte észrevétlenül válnak ugyanannak a térnek (a domb, az iskola, ill. Luke álmai és emlékei mint realizálódott térképzetek) részévé, amelyben a szereplők is mozognak. A *Bocsáss meg, Madárijesztő!* egy osztályközösség tagjaivá teszi a részt vevő nézőket, a *35 kiló remény* és a *Csillagkutya* négyszög alakú néző- és játszótere – valamint az előbbi esetében a megszakított előadásmód, amikor is a nézők maguk is játékkal keresik a lehetséges megoldást a főszereplő adott élethelyzetére – szerves részévé teszik a nézőt a játéknak.

A megvalósítás formái

A projekt két-három tanítási órát ölel fel, amelynek egyik harmadában, felében maga a tantermi színházi előadás foglal helyet, ezt követi a színháziszöveg-értési (a színházi előadás eszköztárát és jelentésvilágát feltáró) foglalkozás, majd az osztály saját játéka, amellyel továbbgondolják az előadás által felvetett problémákat. (Az adott darabhoz kapcsolódó színháziszöveg-értési beszélgetés, ill. drámamunka megjelölt fókuszától függően ezek a formák egymásba olvadhatnak.)

Szereplőválogatás és próbamunka

Fontosnak tartjuk, hogy a színházi nevelési előadásainkban a gyerekszereplőket a néző diákok életkorához közel álló gyerekek, diákok formálják meg – mindezzel megnő a történet hitelessége a gyereknézők körében, s a játék személyessége is magától értetődőbbé válik. Az előadások diákszereplőit a

Soproni Petőfi Színház tantermi színházi programjának alábbi – jól bevált – gyakorlata alapján választjuk ki. A rendező-foglalkozásvezető a színitanoda résztvevői és a városi, város környéki iskolák azon diákjai közül választja ki őket, akikkel az elmúlt évad tantermi színházi programja során megismerkedett, s akik a szövegértési és drámamunkás foglalkozáson tanújelét adták a színházi nyelv értésében és használatában való jártasságuknak, a színészi kifejezőkészség valamelyes birtoklásának.

A történettel és egymással való ismerkedés után egy augusztus végi 10 napos drámamunka-folyamattal kezdődik a felkészülés az előadásra, majd a tervezett bemutatóig heti rendszerességgel találkozik a csapat egy-egy többórás próbán, majd ezt mélyíti el az iskolai őszi és téli szünetben a diákszereplőkkel végzett többnapos próbamunka.

Felnőtt színészeink közül lehetőség szerint azok dolgoznak a színházi nevelési programban szereplőként – illetve az előadások igénye szerint drámatanárként is –, akik maguk is rendelkeznek valamilyen drámapedagógiai végzettséggel és/vagy tapasztalattal, s képesek a foglalkozásvezető munkáját ilyen szempontból is segíteni.

A munkamódszer illusztrálására álljon itt azon diákok névsora, akik az eddigi programban részt vettek (összesen 30 diák; a helységnévvel nem jelölt iskolák soproni oktatási intézmények):

Dúvadnevelde: *Ágota Barnabás* (Szt. Orsolya Gimnázium)

Semmi: *Acsádi Bálint*, *Nagy Bíró Benedek*, *Soós Linda* (Széchenyi Gimn.), *Ágota Barnabás* (Szt. Orsolya Gimn.), *Benczur Adrián* (Deák Téri Á. I.), *Bodányi Fédra Hanga* (NYME), *Guttyán Márk*, *Kónya Krisztián* (Gárdonyi Á. I.), *Schweitzer Maximilián* (Hunyadi Á. I.), *Szaszák Zsolt* (Petőfi Á. I.)

Luke és Jon: *Csonka Mátyás* (Hunyadi Ev. Á. I.), *Egyed Soma*, *Heim Vilmos* (Széchenyi Gimn.)

Bocsáss meg, Madárijesztő!: *Soós Linda*, *Acsádi Bálint*, *Töreki Milán* (Széchenyi Gimn.), *Csonka Mátyás*, *Hargitai Benke* (Berzsenyi Gimn.),

Benczur Adrián (Roth Szki.), *Kónya Krisztián* (Eötvös Gimn.), *Rimmel Botond* (Lackner Á. I.), *Kiss Klaudia* (Deák Téri Á. I.)

35 kiló remény: *Benczur Adrián* (Roth Szki.), *Kiss Klaudia* (Handler Szki.), *Csonka Mátyás* (Berzsenyi Gimn.), *Rimmel Botond* (Lackner Á. I.), *Töreki Milán* (Széchenyi Gimn.), *Végh Kristóf* (Szt. Orsolya Gimn.), *Szabó Tamás* (Deák Téri Á. I.), *Vincze Kristóf* (Sopronkövesdi Á. I.) *Nagy Mario Attila* (Balassi Gimn.)

Csillagkutya: *Fajkusz Benedek, Seiner Gergely* (Petőfi Á. I.), *Rimmel Botond, Töreki Milán* (Széchenyi Gimn.), *Markó Bálint, Ivanics Mátyás, Végh Kristóf* (Szt. Orsolya Gimn.), *Szabó Tamás* (Deák Téri Á. I.), *Németh Gábor, Szűcs Bálint* (Bolyai Gyak. I., Szombathely), *Lehota Kristóf* (Fertőrákosi Á. I.), *Horváth Gábor Timót* (Petőfi Á. I., Győrzámoly), *Nagy Mario Attila* (Balassi Gimn.)

Szervezés

Ebben a szakaszban kerül sor az iskolák színházbérleteseinek, ill. osztályainak megszólítására. A színház egyeztet az iskolákkal a lehetséges játszási időpontokról, ezt követően töltődik fel a színházvezetés által (a színészegyeztetések lezárulta után) meghatározott játszási időkeret. Az iskolák a négy év alatt kialakult szokásrend szerint a 8 órai, a 11 órai és a 14 órai kezdések közül választhatnak – saját tanrendjüknek és a tanulók időbeosztásának legmegfelelőbben.

A visszajelzések formái

A programjainkat követően többféle visszacsatolásra is kérjük a tanárokat, ill. a diákokat:

- ***szóbeli, nem tervezett beszélgetések*** tanárokkal és diákokkal is a drámamunka után az élményeikről, izgalmas, őket tovább foglalkoztató problémákról, gondolatokról, a diákokkal nagyon gyakran személyes érintettségükről;

- megkérjük a tanárokat és diákokat is, ha van kedvük, gondolatuk, írják meg azokat a foglalkozásvezetőnek ***e-mailben***;
- a programon résztvevő tanár számára átadunk egy ***kérdőívet***, amelynek kérdéseire akár a saját nevében, akár az osztállyal való beszélgetés után (mintegy a gyerekek véleményét összegezve) válaszolhat, s visszajuttathatja a foglalkozásvezetőhöz;
- lehetőség felajánlása a kedvet érző és érzékeny diákok számára, hogy részt vehetnek a következő évad tantermi színházi előadásának megvalósításában (a tetszés, a bevonódás közvetett, alkotó energiává szublimálódó kifejeződése).

A SZÍNHÁZI NEVELÉSI PROGRAM – SZÁMOKBAN, LISTÁBAN

A részt vevő oktatási intézmények listája – avagy mekkora a színházi nevelési programunk hatóköre? *(A megye megjelölése nélküli intézmények Sopron és környéke iskolái)*

Ágfalvi Váci Mihály Általános Iskola, Ágfalva

Árpád-házi Szent Margit Óvoda, Általános Iskola,
Gimnázium és Kollégium, Kőszeg (Vas megye)

Béri Balog Ádám Általános Iskola, Kőszeg (Vas megye)

Berzsenyi Dániel Evangélikus Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium, Sopron

Cseresznye Sori Gyermekotthon, Sopron

Danubius Hotels Szakképző Iskola és Kollégium, Sopron

Deák Téri Általános Iskola, Sopron

Dr. Csepregi Horváth János Általános Iskola és
Alapfokú Művészeti Iskola, Csepreg (Vas megye)

Eötvös Utcai Magyar Tannyelvű Alapiskola, Révkomárom (Komarno, Szlovákia)

Evangélikus Mezőgazdasági, Kereskedelmi és
Informatikai Szakképző Iskola és Kollégium, Kőszeg (Vas megye)

Fáy András Közgazdasági, Üzleti és Postai Szakközépiskola, Sopron

Fertőrákosi Általános és Művészeti Iskola, Fertőrákos

Handler Nándor Szakképző Iskola, Sopron

Hild József Építőipari Szakközépiskola, Győr (Győr–Moson–Sopron megye)

Hunyadi János Evangélikus Általános Iskola, Sopron

Lackner Kristóf Általános Iskola, Sopron

Lövői Általános Iskola, Lövő

Magyar Műhely ÁMK, Mezőörs (Győr–Moson–Sopron megye)

Nagy Lajos Gimnázium, Szombathely (Vas megye)

Nakovich Mihály Általános Iskola – Osnovna škola Mihovil Naković, Kópháza

Nyitra Utcai ÁMI Általános Iskolája, Szombathely (Vas megye)

NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar, Sopron

Pantzer Gertrud Általános Iskola, Harka

Peresztegi Általános Iskola, Pereszteg

Petőfi Sándor Általános Iskola és AMI, Sopron

Simonyi Károly Általános Iskola, Egyházasfalu

Sopronhorpácsi Általános Iskola, Sopronhorpács

Soproni Német Nemzetiségi Általános Iskola, Sopron

Soproni SZC Berg Gusztáv Szakiskolája, Kapuvár (Győr–Moson–Sopron megye)

Soproni SZC Porpáczy Aladár Középiskolája és Kollégiuma, Fertőd

Sopronkövesdi Általános Iskola, Sopronkövesd

Széchényi Ferenc Általános Iskola, Fertőszéplak

Széchenyi István Általános Iskola, Nagycenk

Széchenyi István Gimnázium, Sopron

Szent Orsolya Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium, Sopron

Tóth Antal Óvoda, Általános Iskola, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat, Sopron

Türr István Gimnázium és Kollégium, Pápa (Veszprém megye)

Vas- és Villamosipari Szakképző Iskola és Gimnázium, Sopron
Verein für Ung. Pädagogen und Pädagoginnen in Österreich – Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete, Bécs (Wien, Ausztria)

A részt vevő nézők száma évadonként és előadásonként

ÉVAD / ELŐADÁS	A programban részt vevők száma		
	iskolák	csoportok = előadások	diákok
2012/2013 Dúvadnevelde	**21**	**30**	**840**
2013/2014 Semmi	**24**	**36**	**972**
2014/2015 Luke és Jon	**26**	**43**	**1.204**
2015/2016 Bocsáss meg, Madárijesztő!	**28**	**51**	**1.376**
2016/2017 35 kiló remény	**34**	**69**	**2.125**
2017/2018 Csillagkutya	**33**	**81**	**2.025**
	-	**310**	**8.542**

VISSZHANGOK (PEDAGÓGUSOK, SAJTÓ)

Az alábbiakban néhány pedagógusvélemény közreadásával jelezni kívánjuk, milyen hatást tulajdonítanak az iskolák a színházi nevelési programunknak. (A vélemények a 2014/2015. évadban bemutatott *Luke és Jon* című színházi nevelési előadásunk kapcsán érkeztek hozzánk.)[6]

Elküldve: 2015. március 23. 21:10
Címzett: muvtitkarsag
Tárgy: köszönet

Tisztelt Cím!

Szeretnék köszönetet mondani a Sopronkövesdi Általános Iskola felső tagozatos diákjai és a magam nevében, a mai napon látott Luke és Jon előadásáért, a színészek remek játékáért, és az előadást követő nagyon tanulságos és remek pedagógiai érzékkel vezetett beszélgetésért.
Külön köszönet jár ezért a rendezőnek, Németh Ervinnek.
Kívánjuk, hogy minél több ilyen remek, tanulságos és élvezetes előadásban legyen részünk, ezért kívánunk a rendezőnek és a színészeknek további jó munkát és sok sikert!

Tisztelettel: A Sopronkövesdi Általános Iskola felső tagozatos diákjai és Tóthné Bódy Katalin tanár

---

[6] További írások olvashatók a színház honlapján az alábbi linken: http://www.soproniszinhaz.hu/szinhazi-nevelesi-program-tantermi-szinhaz-szinhazi-jatekok/visszhang.html

A 2013-2014. évadban bemutatott *Semmi* című színházi nevelési előadásunkról terjedelmes elemző írást közölt a Vas Népe 2014. március 8-i száma amelynek internetes változata elérhető az alábbi linken: http://vaol.hu/csepreg/a-semmi-diakokkal-1608526

Elküldve: 2015. március 25. 19:28
Címzett: muvtitkarsag
Tárgy: Tantermi színház

Befejeződtek iskolánkban a tantermi színházi előadások. A hét előadáson és az azt követő drámafoglalkozásokon 129 tanulónk vett részt. A maradandó élményért köszönet illeti Németh Ervint, a felnőtt és diák szereplőket.
Csak remélni tudjuk, hogy ez a kezdeményezés folytatódik, hisz ez a 129 tanuló bérlettel nem rendelkezik, színházba nem jár. Ezekkel az előadásokkal élményt nyújtanak diákjainknak, közelebb hozzák a színház világát; formanyelvét a drámaórán igyekeznek megfejteni. Nagyon nagy segítséget jelent a magyar szakos kollégák számára.
A feldolgozott téma még osztályfőnöki órákon is alkalmat ad beszélgetésre, az erkölcsi dilemmák megvitatására.
Reméljük a jövő tanévben sorra kerülő folytatást!

Sopron, 2015. március 25.

Tisztelettel: Szabóné Jachimek Ilona
munkaközösség-vezető
Deák Téri Általános Iskola, Sopron

KONKLÚZIÓ

Úgy érezzük, hogy a tantermi színházi projektünk jól illeszkedik a Soproni Petőfi Színház színházi nevelési koncepciójába és eddigi gyakorlatába: „húsbavágó” kérdésekkel és döntési helyzetekkel szembesíti nőzőjét és résztvevőjét – legyen az gyerek vagy felnőtt, diák vagy tanár – egyaránt.

Abban is bízunk, hogy az elmúlt hat év során végzett munkánk – amelyet a színházi jelrendszer működésének, a színházi jelek jelentésképző szerepének megismertetésére fordítottunk – mára tudássá érett azokban a

korosztályokban, amelyek eddig is követték munkáinkat. ***(Jelen esetben ez 310 előadást és foglalkozást, több mint 770 tanítási órát és közel nyolc és fél ezer diákot jelent!)*** Ennek segítségével jól tudják majd követni a kihagyásra és sűrítésre építő, a filmes dramaturgia montázstechnikáját használó előadásmódunkat.

S nem utolsó sorban abban bízunk, hogy a program során megélt élmény és a megértett tudás eljut a diák résztvevőkben a jelentés önmagukra vonatkoztatásának fázisába is.

A PROGRAM EGYÉB MEGVALÓSULÁSI FORMÁI, A KITERJESZTÉS LEHETŐSÉGEI A KÖZÉPISKOLÁK FELÉ

Már a középiskolákban vannak azok a diákok, akik hat évvel ezelőtt velünk kezdték a színházat. Elemi kötelessége tehát a Soproni Petőfi Színháznak, hogy ne hagyja veszni ezeket a fiatal nézőket, s továbbra is minden segítséget megadjon számukra, hogy elsajátíthassák a különféle színházi nyelvek olvasását, hogy azon keresztül a kifejezett tartalmakat jól értsék, és e tartalmak révén képesek legyenek önmaguk és szűkebb, tágabb közösségük problémáival való szembenézésre.

Az elmúlt évek során olyan – a bérletes nagyszínházi előadásokon kívüli – programokat sikerült eljuttatnunk a középiskolákba, amelyek sikerrel szólították meg a diákokat. Az iskolai térbe helyeztünk ki olyan előadásokat, amelyek mindegyike tartalmazott valamiféle kihívást, újdonságot a középiskolás diákok korábbi színházi tapasztalataihoz képest. A *Kövek* című előadást drámafoglalkozás követte színész-drámatanáraink vezetésével; Ács Tamás színművész három monodrámája, a *Jónás könyve,* az *Egy őrült naplója* és a *Jelentés az Akadémiának* után dramaturg-drámatanárunk és a művész közös beszélgetést folytatott a művek alapján a diák nézők csoportjával; a *Candide* című „tornaterem-színházi" előadásunk pedig különös helyszínével és színháznyelvi megoldásaival keltett alapos feltűnést és érdeklődést a város és környéke közel húsz középiskolájában (több mint

7000 néző összesen 32 előadáson). A programok fogadtatása azt bizonyítja, hogy nemcsak szükség, hanem határozott igény és érdeklődés is mutatkozik a középiskolások részéről a színházi nyelv és az előadások közös megbeszélésen alapuló megértésére.

Ezen az úton elindulva a következő évadtól már a középiskolások számára is kínálunk színházi nevelési előadást, amely osztálykeretben, intenzív drámamunkával visz közelebb az élmény alapú megértéshez – a darab, az előadás és rajta keresztül önmagunk megértéséhez. Két év múlva pedig elindítjuk a ***rendhagyó irodalomórai*** programunkat is, amelynek keretében a versek és a rövideb lélegzetű irodalmi művek világát és szerzőit visszük közelebb a középiskolásokhoz.

Petőfi Művészeti Nevelési Program

Hosszú távra szóló, stratégai együttműködési programot alakítottunk ki a soproni Petőfi Sándor Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskolával – összefogva a programban a Sopron Balett és a Soproni Pendelyes Kulturális Egyesülettel is. A nyolcéves program alapját a művészeti tárgyak adják, elsősorban a tánc- és mozgásművészetek, de mellettük hangsúlyosan lesznek jelen a képzőművészeti, zenei, színházi és mozgóképpel kapcsolatos stúdiumok is. A foglalkozások egymással szoros tematikus egységekben segítenek a gyerekeknek megismerni a közösségüket, az őket körülvevő világot. Legfontosabb szempont, hogy a művészi tevékenységen keresztül érzékenységük, empátiás készségük erősödik, s egymástól is tanulva fejlődnek ki azok a készségeik, amelyek a reális önismerethez szükségesek. Mindennek érdekében úgy szerveződik majd a legkülönfélébb művészeteket, ismereteket integráltan átfogó tananyaguk, hogy az életkoruknak megfelelő legfontosabb „filozófiai” kérdéseket vethessék fel tanulás közben. A program keretében az iskola már két éve el is indította az első osztályát.

MELLÉKLET

Színház-pedagógiai napok

a Soproni Petőfi Színházban

2018. április 4-5.

Festőterem

Amikor a színház nevel…

2018. ÁPRILIS 4., SZERDA

8.15 – 11.15

MASSZA

A győri RÉV Színházi Nevelési Társulat komplex színházi nevelési előadása Kalapos Éva azonos című regénye alapján

Az előadás helyszíne egy kilencedikes osztály tanterme. Ebbe az osztályba jár Patrik és Dina, valamint kettejük kibontakozó szerelmének féltékeny figyelője, Győző is. Patrik egy tök átlagos 14 éves srác, normális családdal, normális barátokkal. Mégis elüt az átlagostól: színésznek készül, ha teheti, verseket tanul. Beleszeret Dinába, az osztály legszebb lányába. Aztán Győző és barátja, Subi zaklatni kezdik. Offline és online egyaránt. Elveszik a kajáját, pénzét. Ráírnak a neten mindenféle szemétséget, később életveszélyesen megfenyegetik. Patrik teljesen kifordul magából, és olyat tesz, amire gondolni sem mert volna...

Színész-drámatanárok: Bálint Betty, Balla Richie, Árvai Péter, Nagy Zsolt Zsozsa, Lakatos Dorina, Szántó Dániel. • **Forgatókönyv:** Romankovics Edit • **Rendező:** Tóth Miklós

11.45 – 13.30

KLAMM HÁBORÚJA

Osztályteremszínház Kai Hensel monodrámájából
Kiss T. István színművész előadásában

Különóra egy emberrel, aki tanár; egy tanárral, aki ember. – Kai Hensel 2002-ben Német Ifjúsági Színházi díjjal elismert monodrámája egy tanár és egy osztály különös háborújának története. – A tanulók levélben tudatják a némettanárral, hogy öt tartják felelősnek az előző tanévben, az érettségi előtt öngyilkosságot elkövető iskolatársuk haláláért, s ezért teljes ellenállást, igazi passzív rezisztenciát hirdetnek.

14.00 – 15.30

KÖVEK

Zenés tanjáték a Soproni Petőfi Színház és a Forrás Színház koprodukciójában

Két srác krimiszerű története, amelyben összemosódnak a gyermeki játék és a felelőtlen tett határai.

Játsszák: Ács Tamás, Czár László, Major Zsolt, Molnár Anikó, Papp Attila, Szlúka Brigitta •
Rendező: Molnár Anikó

15.30 – 16.30

A 21. SZÁZADI GYEREK ÉS A JÁTÉK

A színház és a dramatikus tevékenység lehetőségei a Z-generáció életében •„Beszélgetős" fórum a színházi nevelés esélyeiről egy kutatás fényében Komáromi Sándor drámatanár prezentációjával

2018. ÁPRILIS 5., CSÜTÖRTÖK

8.00 – 9.00

A KÖZELKÉPEN: ARANY JÁNOS

A Vajdasági Magyar Versmondó Egyesület diákszínjátszóinak és versmondóinak előadásai

TOLDI

Játsszák: Ádor Konrád, Brasnyó Albert, Dupák Fanni, Hodik Annabella, Kecsenovics Kitti, Kőműves Csaba, Molnár Anna, Paulyuk Jenifer, Tóth András • **Rendező**: Kovács Frigyes *(Jászai-díjas)*

CSALÁDI KÖR „másképben"

Játsszák: Galac Virág, Farkas Trisztán, Kerekes Zalán, Kis Karina, Oláh Zsuzsanna, Pásztor Beatrix, Szabó Némedi Róbert, Tomić Teodor, Varga Klaudia • **Rendező**: Molnár Krekity Olga

9.30 – 10.45

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

A Zentai Magyar Kamaraszínház tanteremszínházi előadása Madách Imre műve alapján

A tanteremszínházi produkció célja, hogy a diákok elkezdjenek önmagukkal, a gondolataikkal foglalkozni, hogy a felmerült kérdéseikre, problémáikra a saját válaszaikat találják meg – Madách inspiráló szavainak segítségével.

Játsszák: Dévai Zoltán, Papp Arnold, Virág György • **Rendező**: Oláh Tamás

11.00 – 13.00

CSILLAGKUTYA

A Soproni Petőfi Színház színházi nevelési előadása • Henning Mankell regénysorozatának motívumaiból színpadra írta Németh Ervin

Kemény, őszinte, ugyanakkor lélekemelő előadás az anyátlanul nevelődő Joel életéről, a mindennapok nehézségeivel dacoló édesapáról, akiket az emlékek és a jövőről dédelgetett álmok tartanak életben.

Játsszák: Ács Tamás, Szlúka Brigitta, Fajkusz Benedek, Horváth Gábor Timót, Lehota Kristóf • **Rendező–foglalkozásvezető**: Németh Ervin

13.00 – 14.00

„KÖTELEZŐK" AZ IRODALOMÓRÁN ÉS A SZÍNHÁZBAN

A kötelező olvasmányok listájának kérdése • Miről szóljanak a kamaszoknak szóló színházi előadások? • Az anyagválasztás és az adaptáció nehézségei – Szakmai beszélgetés

KÍSÉRŐPROGRAMOK

2018. április 4-én, szerdán este 19.00 órakor

AZ UGRÁS

Kincses Elemér monodrámája Ács Tamás színművész előadásában a Színházklubban

Helyszín: Soproni Petőfi Színház

2018. április 5-én, csütörtökön este 18.00 órakor

ARANY-ÓRA

Arany János balladái a capella Kováts Krisztával és a Fool Moon együttessel

Helyszín: Liszt Központ

---

www.prokultura.hu
www.fertorakosikofejto.hu
www.soproniszinhaz.hu

PILLANATKÉPEK

AMIKOR A SZÍNHÁZ NEVEL…

MEGÉLVE MEGÉRTŐK

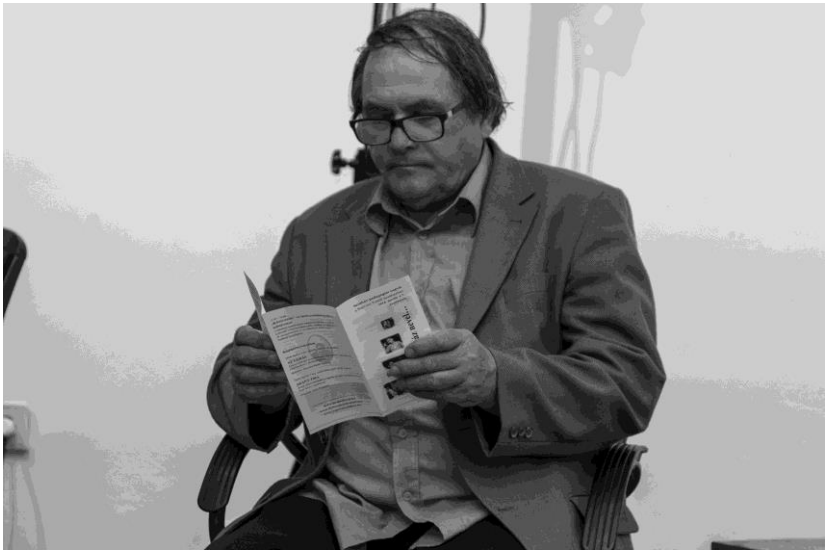

MASSZA

#SZERDA
#SZAROMLEEZT

KLAMM HÁBORÚJA

TUDÁS

CSALÁDI KÖR

TOLDI

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

CSILLAGKUTYA

NYITÁNY ÉS SAJTÓTÁJÉKOZTATÓ

Tartalom

BEVEZETŐ 5

Pataki András
MEGÉLVE ÉRTENI
Néhány gondolat a színház-pedagógiai napok elébe 9

Komáromi Sándor
AZ ALKALMAZOTT SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA LEHETŐSÉGEI 21

Németh Ervin
A KŐSZÍNHÁZ SZEREPE A SZÍNHÁZI NEVELÉSBEN
Egy színház-pedagógiai modell gyakorlati megvalósulása 45

MELLÉKLET

A színház-pedagógiai napok programja 75

Pillanatképek – Amikor a színház nevel… 81

Kiadta a Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft. 2018-ban
Felelős kiadó a Pro Kultúra ügyvezető igazgatója

Készült: GB 2010 Kft., Sopron
Felelős vezető: Horváth Tamás